ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1886

[ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 5—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μεταφορά
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΈΚΔΟΤΗΣ καὶ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1886

Ἀριθ. 568 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΑ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. | 16 Νοεμβρίου 1886

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΣΕΙΣΜΟΝ

Διήγημα

Α'.

Εἰς τοῦ «Ζαφείρη τἀμπέλια», 5 Αὐγούστου 188...

Ἀδελφὲ Στέφανε!

Μοῦ γράφεις· «Ἂν ἤμην εἰς τὴν θέσιν σου, καὶ εἶχα τὸ κτῆμά μου πλησίον εἰς τὸ κτῆμα τοῦ κ. Ἀνδροκλέους καὶ τὸ παράθυρόν μου ἀπέναντι τοῦ παραθύρου τῆς κόρης του, διττῶς ἀξιεράστου λόγῳ κάλλους καὶ προικός, καὶ εἶχον τὸν καιρὸν διαθέσιμον καὶ σύμμαχον τὴν φύσιν μὲ τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν ἡσυχίαν, μὲ τὰς σκιὰς καὶ τὰς εὐωδίας της, ἢ θὰ ἔφευγον ἐκεῖθεν μὲ μίαν καλὴν σύζυγον, ἢ μὲ μίαν καλλιτέραν ἐρωτικὴν ἀνάμνησιν...» Ἠξεύρω τί θὰ ἔκαμνες σύ ἂν ἦσο εἰς τὴν θέσιν μου, ἀλλά, πίστευσέ με, δὲν εἶμαι δυσαρεστημένος δι' ὅ,τι ἐγὼ δὲν κάμνω. Ὁμολογουμένως, εἶνε εὔμορφη, κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται. Ἀλλὰ τόσον ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια εἶμαι συνειθισμένος νὰ τὴν βλέπω ἀντικρύ μου—καὶ εἰς τὴν πόλιν ὡς κ' ἐδῶ εἴμεθα γείτονες—χθὲς πεταχτὸ παιδί, σήμερον σοβαρὰν κόρην, ὥστε ἡ μόνη ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν μοῦ προξενεῖ τὸ κάλλος της εἶνε ὅτι κατορθῶ νὰ τὸ ἀναγνωρίζω· τίποτε περισσότερον. Ἀφ' ἑτέρου δέ, φίλε Στέφανε, ὅπως ζῶμεν ἡμεῖς εἰς τὰς ἐπαρχίας, τοσοῦτῳ σπανίως μοῦ παρέχετ' εὐκαιρία νὰ τὴν πλησιάσω, ὥστε δὲν εἶνε φόβος νέον τι θέλγητρον ἐξαίφνης ἀποκαλυφθὲν ἐν αὐτῇ, νέα τις σχέσις, νὰ μεταβάλωσι τὴν ἀρκετὰ λογικὴν ἀδιαφορίαν μου.

Τὴν εἰς τοὺς θνητοὺς ἐμφάνεισιν Ὁμηρικοῦ τινος θεοῦ—ἰδοὺ ὅτι δὲν πηγαίνουν χαμέναι αἱ ἀναμνήσεις τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν μου—προήγγελλον τὰ δένδρα προσκλίνοντα μετὰ ῥρίκης μέχρι γῆς τοὺς κλῶνάς των, αἱ πηγαὶ ἀκινητοῦσαι, τὰ ὄρη σειόμενα, ἡ φύσις, ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἀναστατουμένη· ἀλλ' ἐν ὅσῳ ὁ βίος μας ἐνταῦθα διέρχεται ὁ αὐτός, ὡς πάντοτε, βίος σταφιδοκτημόνων ἀσχολουμένων τὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὴν συγκομιδὴν τοῦ καρποῦ των, καὶ δὲν ἐπέρχεται καμμία ἀναστάτωσις καὶ δὲν παρεισδύει κανὲν μυθιστορικὸν ἐπεισόδιον νὰ παραστήσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὰ πάντα, καὶ τὴν γειτόνισσαν, ὑπὸ καινὰς φάσεις, ἃς εἶνε ὅσον θέλει εὔμορφη, οὐδεὶς θεὸς εἶνε κίνδυνος νὰ ἐμφανισθῇ... ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ μέχρις ὥρας χασμῶμαι καὶ κοιμῶμαι κ' ἐγείρομαι ἡσυχος.

Ἀλλὰ μὴ νομίσῃς διὰ τοῦτο ὅτι καὶ περιφρονῶ τὴν ἐκλεκτήν, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, φύσιν τῆς κόρης. Ἐξ ἐναντίας τρέφω πεποίθησιν ὅτι δύναται νὰ γίνῃ ἀξιόλογος σύζυγος. Γνωρίζω πολὺ καλὰ μὲ πόσην στοργὴν περιβάλλει τοὺς γονεῖς της, πόσον τρελλὰ ἀγαπᾷ τὴν μικρὰν ἀδελφήν της, χαριτωμένον δέκα ἐτῶν ἀγγελοῦδι, πόσον εἶνε προκομμένη καὶ πόσον φρόνιμη! Καὶ προῖκα ἂν δὲν εἶχε, πιθανώτατα οὔτ' ἐγὼ οὔτε σὺ θὰ ἤμεθα δυστυχεῖς ἀποκτῶντες τοιαύτην σύζυγον. Λοιπὸν θὰ μοῦ εἴπῃς· τί κάθεσαι; νέος ἦσαι, ἔχεις ὑγείαν καὶ δίπλωμα καὶ στάδιον, κύριος πρόξενος δά, διατί νὰ μὴ ζητήσῃς τὴν χεῖρά της; Αἴ! φίλε μου, ἐδῶ ἐγὼ εὑρίσκω δυσκολίας ἐπὶ δυσκολιῶν καὶ σκοντάπτω καὶ σταματῶ. Πρῶτον, καὶ εἰς τὰ μέρη μας ἀπὸ καιρὸν τώρα ἐπεκράτησεν, ἀδιάφορα ἂν καλὰ ἢ κακά, νὰ ζητοῦν τοὺς νέους, καὶ ὄχι νὰ ζητοῦν ἐκεῖνοι· καὶ τόσῳ μωρῶς ἐγκαθιδρύθη ὁ κανὼν ὥστε δύναταί τις ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὀνειροπολῇ ὡς μοναδικὴν εὐτυχίαν τὴν μετὰ τῆς δεῖνος κόρης ἕνωσιν, ἀλλ' ὁ καϋμένος νὰ θεωρῇ ὡς προσκρουσον εἰς τὴν φιλοτιμίαν τὸ νὰ κάμῃ αὐτὸς τὴν ἀρχήν, καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ, νὰ χαλᾷ τὸν κόσμον διὰ νὰ... τὸν ζητήσουν! Λοιπὸν τὸν κανόνα τοῦτον δὲν δύναμαι νὰ παραβῶ δυστυχῶς, ὄχι διότι μὲ μέλει τόσῳ διὰ τοὺς σαρκασμοὺς τῆς στενῆς κοινωνίας μας, τοὺς ὁποίους ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶνε κίνδυνος νὰ ὑποστῶ, ὅσῳ διὰ τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν μας ἀπέναντι τοῦ κ. Ἀνδροκλέους. Γνωρίζεις ὅτι ὁ πατήρ μου ἀτυχήσας πρὸ τριῶν ἐτῶν ἀπώλεσε τὸ πλεῖστον τῆς περιουσίας του, παντελὴς δὲ θὰ ἐπήρχετο ἡ καταστροφὴ ἄνευ τῆς εὐγενοῦς ἀρωγῆς τοῦ κ. Ἀνδροκλέους, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ ἡ διατήρησις τῆς μικρᾶς σταφιδαμπέλου τῆς ἐναπολειφθείσης εἰς ἡμᾶς παρὰ τὰ μεγάλα κτήματα αὐτοῦ. Διὰ τῆς καλλιεργείας αὐτῆς ὁ πατήρ μας κατώρθωσε κάπως νὰ καλλιτερεύσῃ τὴν θέσιν του. Ἐννοεῖς λοιπὸν τώρα ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἔχω τὴν γενναιό-

τητα, χωρίς νὰ περνῷ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν νοῦν, νὰ ξεφυτρώσω αὐτόκλητος ὑποψήφιος γαμβρός, ἀλλὰ καὶ τρέμω σκεπτόμενος ὅτι δύναμαι κ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ φέρω τὸν κ. Ἀνδροκλῆ εἰς στενόχωρον θέσιν δι' ἀκαίρου αἰτήσεως, ἢ νὰ τὸν κάμω ν' ἀποδώσῃ εἰς ταύτην ἐμπορικοὺς σκοπούς. Καθ' ὅτι, δυστυχῶς, μέχρι τοῦδε οὔτε ὁ πατὴρ ἔδειξε καὶ δι' ἐλαχίστου σημείου ὅτι μὲ συλλογίζεται διὰ γαμβρόν του, οὔτε ἡ κόρη μ' ἔκαμε νὰ ὑποθέσω ὅτι μὲ βλέπει μὲ ἀσύνηθες ὄμμα.

Εὐτυχῶς, ἐπαναλαμβάνω, ἂν ἡ παρουσία της τέρπῃ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ δὲν ταράσσει τὴν καρδίαν μου. Ἄλλως θὰ ἤμην χαμένος ἄνθρωπος· ποτὲ δὲν θὰ κατώρθωνα νὰ συνεννοηθῶ μαζί της, διότι δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς ρωμαντικοὺς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἱδρώνουν ἕως οὗ κατορθώσουν νὰ συναντήσουν τὴν κόρην τῶν ὀνείρων των εἰς κανένα ἐρημικὸν δρυμῶνα διὰ νὰ τῆς ψιθυρίσουν μελοδραματικῶς *Σὲ ἀγαπῶ*. Οὔτε ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι καταστρώνουσι πολυσελίδους ἐπιστολὰς εἰς τὰς ὁποίας τὰ *φεῦ* καὶ τὰ *ὀχ* διαδέχονται ἄλληλα ὡς εἰς τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις τὰ *ἐπειδή*. Καὶ τί εἶνε μία ἐρωτικὴ ἐπιστολή; ἢ γράφεται μὲ ὅλην τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀστοχασίαν τοῦ αἰσθήματος, καὶ τότε εἶνε γεμάτη ἀπὸ κοινοτοπίας καὶ ἀνοησίας, ἢ γράφεται μὲ φιλολογικὰς ἀξιώσεις—ὁ συντάσσων ἔτυχε νὰ εἶνε ποιητής—καὶ τότε εἶνε γεμάτη ἀπὸ ψεῦδος καὶ ἐπιτήδευσιν. Οὔτε εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θεωροῦσιν ὡς μεγαλοφυᾶ θρίαμβον τὸ ὅτι ὑπεδύθησαν μετ' ἐπιτυχίας πρόσωπον ἐραστοῦ. Ἐν τῇ παρούσῃ δὲ περιστάσει θὰ ἤμην, ἁπλούστατα, ἄχρεῖος, ἐὰν ἀπεπειρώμην νὰ σαγηνεύσω τὸ τέκνον ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ μου ὀφείλει σχεδὸν τὸ πᾶν.—Κύριε Ἀνδροκλῆ, μᾶς εὐηργετήσατε ἰδού, ὡς εὐγνώμων υἱός, σᾶς ξεμυαλίζω τὸ κορίτσι σας!—Προχθὲς εἰς τὸ δεῖπνον δὲν ἠξεύρω πῶς μοῦ ἦλθεν ἔξαφνα νὰ εἴπω εἰς τὸν γέροντά μου:

— Πατέρα, δὲν εἶν' ἔμμορφ' ἡ Μαρία, ἡ γειτόνισσά μας;

— Ἔμμορφη εἶνε, μοῦ ἀπεκρίθη ἀποτόμως, συγχρόνως δὲ μὲ παρετήρησε προσεκτικῶς, ὡς ἂν εἶχε διακρίνει εἰς τὴν ἐρώτησίν μου νοούμενόν τι. Εἶχα λησμονήσει τὴν φράσιν μου, ὅτε μετὰ παρέλευσιν ὥρας τινὸς ὁ πατέρας διέκοψε τὴν σιωπὴν διὰ νὰ μοῦ εἴπῃ:

— Ἔχομε πολλὰς ὑποχρεώσεις 'ς τὸν Ἀνδροκλῆ· ἂς προσέξωμε, νὰ μὴ τοῦ δώσουμε ἀφορμὴ νὰ μᾶς 'πῇ ἀχαρίστους.

Δὲν ἤτο, Στέφανε, ὡς νὰ μοῦ ἔλεγεν ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συλλογίζωμαι ἂν εἶνε ὡραία ἡ Μαρία, ἡ γειτόνισσα; Δυνατὸν νὰ γνωρίζω δύο τρία γράμματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζει ὁ πατήρ μου, νὰ εἶμαι ἐλεύθερος πολλῶν προλήψεων τῶν ὁποίων αὐτὸς εἶνε δοῦλος· ἀλλὰ τὰ λόγια του—καὶ ἂς μὴ φανῇ παράδοξον φεῦ! ὅ,τι λέγω—δὲν συνείθισα νὰ τὰ περιφρονῶ.

Θὰ μείνω ἀκόμη ἐνταῦθα μέχρι τῆς 15ης τοῦ μηνός, μεθ' ὃ ἐπιστρέφω εἰς τὴν πόλιν ὅπως ἑτοιμάσω τὰ χρειώδη διὰ τὴν εἰς τὴν νέαν θέσιν μου μετάβασιν. Ἕως τότε δὲν θὰ σοῦ εἶνε δύσκολον νὰ περάσῃς ἀπ' ἐδῶ, νὰ μείνῃς μίαν, δύο, ὅσας θέλεις, ἡμέρας· φθάνει νὰ μὲ εἰδοποιήσῃς ἐγκαίρως πότε θὰ φθάσῃς διὰ νὰ στείλω ἅμαξαν νὰ σὲ παραλάβῃ. Θὰ ἴδῃς καὶ τὴν δεσποινίδα, ἥτις, ὡς βλέπω, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν, ἀρχίζει νὰ ἀπασχολῇ τὴν ἀλληλογραφίαν μας, καὶ θὰ πληρωθῇ ἡ περιέργειά σου· ἀξίζει πάντοτε τὸν κόπον νὰ τὴν γνωρίσῃ κανείς, μάλιστα ὅταν εἶνε γυναικάρεσκος ὡς σύ, καὶ μὴ πρὸς κακοφανισμόν σου. Ἀλλά, νομίζω, ἀξίζει τὸν κόπον περισσότερον νὰ ἴδῃς τοῦ *Ζαφείρη τἀμπέλια*—αὐτὸ εἶνε τὸ ὄνομα τῆς ἐξοχῆς μας—μιᾶς ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας ἐξοχάς, ἀπὸ τὰς θελκτικωτέρας παραλίας τῆς Πελοποννήσου. Ὡς γωρίζεις, ἡ καλλιτέρα σταφὶς ἐξάγεται ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν μας· καὶ ὁ καλλίτερος καρπὸς τῆς ἐπαρχίας παράγεται 'ς τοῦ *Ζαφείρη τἀμπέλια*, ἕνεκα τοῦ ἐξαιρέτως εὐαέρου τῆς θέσεως. Ἀπὸ τὸ μέρος μάλιστα τῆς θαλάσσης ἡ θέα ἀπασχολεῖ ἐπὶ πολὺ καὶ ἀναπαύει ἐν ταὐτῷ τὰ βλέμματα. Ἔλα νὰ ἴδῃς τὸν βαθὺν ὁρμίσκον τὸν ὁποῖον σχηματίζει ἡ θάλασσα, φθάνουσα σχεδὸν μέχρι τῶν ὁρίων τῶν κτημάτων μας, ἔνθα μόλις ἀναστέλλει τὴν ὁρμήν της ἡ στενὴ κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ὁδός· νὰ ἴδῃς τὰς ὑλομανεῖς ἐκτάσεις τῶν σταφιδαμπέλων, τὰς πευκοφύτους κλιτύας τοῦ βουνοῦ, τοῦ ἐγειρομένου πρὸ ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου εἰς τὴν θάλασσαν πλευρᾶς, τὰ μεγάλα μας ἀλώνια πλήρη σταφίδος πυριφλεγῆ ὑπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, τὰς συστοιχίας τῶν εὐρώστων πλατάνων καὶ τῶν λιγυσώμων καλάμων ὑπὸ τὰς ὁποίας παχεῖαι καὶ δροσεραὶ ἐκτείνονται αἱ σκιαί. Καὶ μόνον δὲ τὸ θέαμα τῆς συγκομιδῆς τοῦ σταφιδοκάρπου ἀρκεῖ νὰ διανοίξῃ εἰς σέ, Ἀθηναῖον μὴ συνειθισμένον εἰς τοιαῦτα, νέους ἀπολαυστικοὺς ὁρίζοντας. Δὲν εἶδες ποτὲ πῶς μετὰ μητρικῆς φροντίδος ἀνὰ γεωμετρικὰ τὴν συμμετρίαν τμήματα ἁπλόνεται πρὸς ἀποξήρανσιν ἡ σταφίς, στίλβουσα ὑπὸ τὸν ἥλιον ὡς μέγας βελούδινος τάπης, ποικίλλων εἰς ἐρυθρὰς ἢ βαθυκυάνους ἀποχρώσεις· πῶς συλλέγουσι τὸν καρπὸν οἱ ἐργάται ἐντὸς τῶν καλάθων, πῶς κομίζουσιν αὐτὸν μέχρι τοῦ ἁλωνίου ὅπου καταλείπεται εἰς σωρὸν καὶ πῶς αἱ χεῖρες τῶν γυναικῶν ἐκτελοῦσιν μεθ' ὅλης τῆς γυναικείας ἁβρότητος τὴν ἐπίλοιπον ἐργασίαν. Διότι ἡ σταφίς μας διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ὁποίας ἡ χείρ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐργάζεται ἄνευ τῆς βοηθείας ἐργαλείων ἢ μηχανημάτων, εἶνε ὡς ἡ χαϊδεμένη κόρη, διὰ τῆς ὁποίας τὴν ἀνάπτυξιν ἡ μήτηρ μόνη κοπιάζει ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τροφῶν καὶ παιδαγωγῶν, διαφέρουσα κατὰ τοῦτο μόνον τῆς κόρης ὅτι ἀντὶ νὰ λαμβάνῃ, παρέχει προῖκα εἰς τοὺς γονεῖς της... Δι' αὐτὸ καὶ ἡ συγκομιδὴ αὐτῆς διεξάγεται μετ' ἀδιακόπου σπουδῆς, ὡς ἡ ὀχύρωσις πόλεως, ὅταν ἐπὶ θύραις εἶνε ὁ ἐχθρός. Καὶ ἡ βροχὴ εἶνε ὁ ἐχθρός, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καταργοῦνται πᾶσαι τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἑορτῶν αἱ ἀναπαύσεις. Περίεργον δὲ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σπουδὴν ταύτην ἀποτελεῖ ἡ θορυβώδης τῶν ἐργατῶν εὐθυμία, τῶν γυναικῶν ἰδίως αἱ ὁποῖαι πάντοτε μὲ ἀστειότητας καὶ ἄσματα σφογγίζουσι τὸν περισσὸν ἱδρῶτα τοῦ μετώπου των, ἀκατάβλητοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς φύσεως, ὡς νὰ εἶνε, ὄχι δουλευτριαι, ἀλλὰ θεότητες ἐν αὐτῇ. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὰ πενιχρὰ καὶ ἄκομψα φορέματά των, ἐν τῇ φροντίδι τῆς ἐργασίας ἢ τῇ νωχελείᾳ τῆς ἀναπαύσεως ἀποκαλύπτουσι πλαστικὰ μέλη ἢ σχηματίζουσι καλλιτεχνικὰ συμπλέγματα, κατ' εὐθεῖαν ἴσως γραμμὴν ἀπόγονοι τῶν προτύπων ἐξ ὧν ἐνεπνέοντο οἱ Σκόπαι καὶ οἱ Πραξιτέλεις. Δὲν ἐγνώρισες ποτὲ τὸ γευστικώτατον ἄρωμα τὸ πληροῦν τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐκ τῶν ἁλωνίων μετὰ τοῦ ἡλίου τὴν δύσιν, δὲν ἔγινες μάρτυς τῶν χορευτικῶν διαχύσεων τῶν ἐργατῶν, οὔτε τὴν νύκτα εἶδες τὴν πεδιάδα καταλαμπομένην αἴφνης ὑπὸ μυρίων φώτων, ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ἁλωνίων ἀναπτομένων φανῶν, ὡς ἂν μετηνάστευσαν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἀστέρες.

Πόσαις φοραῖς μοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ πετάξω καὶ διορισμοὺς καὶ ὑπαλληλίας καὶ νὰ ἔλθω ἐδῶ, νὰ γίνω ἁπλοῦς ἐργάτης, καλλιεργητὴς τῆς γῆς, αὐτὴ νὰ μὲ τρέφῃ ὡς γνήσιον τέκνον της, καὶ ὄχι τὸ δημόσιον, ὡς ἕνα τῶν πολλῶν κηφήνων του. Ἐδῶ θὰ καταλήξω ἐπὶ τέλους. Ἐπὶ τοῦ παρόντος... σ' εὐχαριστῶ διὰ τὰ συγχαρητήριά σου· πρόξενος μάλιστα· δι' αὐτὸ ἐδέχθην τοιαύτην θέσιν, διότι θὰ δυνηθῶ ἴσως ἐν αὐτῇ νὰ ἐργασθῶ εὐσυνειδήτως διὰ τὴν πατρίδα μας. Ὑγίαινε. Θὰ ἔλθῃς;

Ὁ φίλος σου

Ἰάκωβος Δημάδης.

Β'

Εἰς τοῦ *Ζαφείρη τἀμπέλια*, 15 *Αὐγούστου* 188..

Ἀγαπητέ μου Στέφανε,

Πρὸ ὀλίγου ἐπέστρεψα ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦ γειτονός μου, τὸν ὁποῖον ἐπήγαμεν νὰ εὐχηθῶμεν διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κόρης του. Κάθε χρόνον εἰς τὴν ἐξοχὴν ἑορτάζει ἡ οἰκογένεια τὴν ἐπέτειον τοῦ ὀνόματος τῆς δεσποινίδος Ἀνδροκλέους, κ' ἐδῶ ἔρχονται οἱ περίοικοι ὡς καὶ οἱ φίλοι ἐκ τῆς πόλεως νὰ τὴν ἐπισκεφθῶσι. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τακτικώτατα παρατίθεται πλούσιον φαγητὸν εἰς τοὺς πολυπληθεῖς ἐργάτας τοῦ κτήματος καὶ οἶνος γενναῖος κυκλοφορεῖ. Οἱ ἐργάται τρώγουν καὶ πίνουν, κατὰ τὰ διαλείμματα καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας συμπλέκονται εἰς μακρὰς χορευτικὰς ἁλύσους, τὰ δὲ ἄσματά των δι' ὧν συνοδεύουσι τὸ ἔρρυθμον βῆμά των ἀφορῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς εὐχὰς καὶ ἐγκώμια ὑπὲρ τῆς ἑορταζομένης. Ἐφέτος αἱ ἀσχολίαι τοῦ τρυγητοῦ ἤρχισαν καὶ ἐτελείωσαν ἐνωρίτερον εἰς τὴν περιοχήν μας· οἱ ἄνθρωποι τοῦ κ. Ἀνδροκλέους σχολάζουσιν ἀπὸ χθές, ἀλλὰ τοὺς ἐκράτησε καὶ σήμερον ὅπως κοσμήσωσι τὴν ἑορτὴν τῆς θυγατρὸς καὶ τραγουδήσουν πρὸς χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν. Εὕρομεν τὴν οἰκογένειαν μετά τινων ξένων εἰς τὸν κῆπον τῆς οἰκίας, ἐκλεκτὸν κῆπον, πλούσιον εἰς ἄνθη, εἰς ὕδατα καὶ σκιάς. Παρῆσαν ἐκεῖ τέσσαρες νεαραὶ συμπολίτιδες ἡμῶν, φίλαι τῆς Μαρίας, μετὰ τῶν μητέρων των. Ἐπίσης ὁ κ. Πικρόπουλος, συγγενὴς τοῦ κ. Ἀνδροκλέους, ἐξοχικὸς γείτων αὐτοῦ, διαμένων καὶ οὗτος εἰς τὸ κτῆμά του, μετὰ τῆς συζύγου, τῶν δύο υἱῶν του, τελειοφοίτων τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς κόρης του καὶ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς ἰατροῦ, ἐλθόντος νὰ περάσῃ δύο ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχήν. Μὴ ἔχων τί καλλίτερον νὰ πράξω, ἤρχισα νὰ περιεργάζωμαι τοὺς περὶ ἐμέ. Ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ ἐνδιαφέρεσαι οὔτε διὰ τὰ γλυκοκυττάγματα τῶν ἀρραβωνισμένων, οὔτε διὰ τὸ βραχὺ ἀνάστημα, τὸ μιζοπόλιον γένειον, τὰ πλατέα λινᾶ ἐνδύματα καὶ τὰ συγκαταβατικὰ μειδιάματα τοῦ οἰκοδεσπότου, οὔτε διὰ τοὺς ἀνωρθωμένους μύστακας, τὸ μαῦρον κασκέτον καὶ τὸ ἀγέλαστον πρόσωπον τοῦ πατρός μου, οὔτε διὰ τὸν πλούσιον καλλωπισμὸν καὶ τὰ πενιχρὰ χαριτολογήματα τῶν νέων Πικροπούλων, οὔτε διὰ τὰς φιλοφρονήσεις τῆς κυρίας Ἀνδροκλέους, τύπου ἀγαθῆς οἰκοκυρᾶς καὶ νοημονεστάτης ἐν ταὐτῷ γυναικός, οὔτε διὰ τὰ ἀχαρίτως ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῆς μητρικῆς τετράδος ἑστημένα μακροβύσσανα φέσια· μόνον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς δεσποινίδας, ἀλλάζει τὸ πρᾶγμα. Ἰδοὺ μὲ δύο λόγια· αὐταὶ δὲν ἦσαν ἄσχημοι, οὔτε ἄκομψοι, ἀλλ' ἀηδῶς ἐμόρφαζον καὶ περιττῶς ἦσαν ἐνδεδυμέναι, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἐξαιρέσει τῆς ἑορταζούσης, ἥτις, ὡς μετ' ἐκπλήξεως παρετήρησα, ἦτο ἐνδεδυμένη μετὰ χαριέσσης ἁπλότητος, ἀλλὰ καὶ τολμηρᾶς καινοτομίας· διότι τὸ φόρεμά της ἦτο ἐξ ἑλληνικοῦ διαφανοῦς ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον κατασκευάζουν εἰς τοὺς ἐργαλειούς των αἱ γυναῖκες τοῦ Μεσολογγίου· ἀντὶ παντὸς πολυτίμου κόσμου ἔφερεν ἐπὶ τῆς κόμης της ἓν μέγα καὶ ἀπαράμιλλον ῥόδον· μὰ τί ῥόδον! ἀδάμας τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Τὸ μέτωπόν της δὲν ἐκρύπτετο ὑπὸ τὰς ἐπιτηδευομένας ἐκείνας *ἀφελείας*, ἀλλ' εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ συρμοῦ διέμενε γυμνόν,

κοσμούμενον ὑπὸ μόνης τῆς ἐλεφαντίνης αὐτοῦ στιλπνότητος· μὲ τὸ λευκὸν φόρεμα καὶ τὸ λεπτοφυὲς ἀνάστημά της, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀντιτίθεται ἡ φωνή της, ἐκφραστικὴ φωνὴ *κοντράλτας*, ὡς καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά της, τὸ ζεῦγος τῶν μαύρων ὀφθαλμῶν της, θὰ ἐνόμιζες ὅτι ἦτο ἓν ἀπὸ τὰ κρίνα ἐκεῖνα τοῦ ἀγροῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι οὐδ' ὁ Σολομῶν περιεβάλλετο μὲ τὴν δόξαν των.

Ἐκάμαμεν πολλὰς καὶ διαφόρους ὁμιλίας. Αἱ μητέρες ἤρχισαν νὰ ἐκθέτωσιν ἐν φιλοτίμῳ συναγωνισμῷ τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἐλλείψεις τῶν ὑπηρετριῶν των· αἱ θυγατέρες ἔφερον διεξοδικῶς τὸν λόγον ἐπὶ τῆς διαλύσεως ἑνὸς ἀραβῶνος καὶ τῆς ἀπελπισίας τῆς μνηστῆς, ὁ κ. Ἀνδροκλῆς κατέκρινε τὸ χάραγμα τῆς σταφίδος ὡς βλαπτικόν, ὁ πατήρ μου ἐξέφρασε τοὺς φόβους του περὶ εὐδοκιμήσεως τῶν ἐν Αὐστραλίᾳ φυτευομένων σταφιδαμπέλων, ὁ μνηστὴρ ἰατρὸς κατέκρινε τὸν Παστὲρ ὡς ἀγύρτην, οἱ δύο τελειόφοιτοι ἐγκωμίασαν τὴν παράδοσιν τοῦ καθηγητοῦ των κ. Π... καὶ τὸ μυθιστόρημα τοῦ *Λυκογιάννη*. Ἐγένετο λόγος περὶ πολιτικῆς, περὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ ἀρχαιολογίας. Εἶνε περιττὸν νὰ σοὶ εἴπω ὅτι κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ ὁμιλίαι εἰς τοὺς κύκλους μας, αἱ πρὸς τέρψιν ὁμιλίαι, καὶ μάλιστα αἱ γινόμεναι ἐνώπιον κυριῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, καὶ τάνάπαλιν, διεξάγονται ἀνουσίως, καθ' ὅτι ἡ συνδιάλεξις εἶνε τέχνη, τὴν ὁποίαν ἀγνοοῦμεν· δὲν εἶνε δὲ ζήτημα ὅτι ἡμεῖς οἱ ἔχοντες ἀξιώσεις *ἀνεπτυγμένων* εἴμεθα πολὺ πλειότερον Εὐρωπαῖοι εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐνδυμασίας ἢ εἰς τὸν τῆς ὁμιλίας μας. Τοὐλάχιστον οἱ πατέρες μας ἦσαν ἀφελεῖς καὶ φυσικοὶ εἰς ὅ,τι ἔλεγον· ἐνῷ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι συνήθως πῶς νὰ εἴπωμεν κάτι τι διὰ νὰ ἐπιδειχθῶμεν, εὔκολα καταντοῦμεν ἢ ἀφορήτως μικρολόγοι ἢ ἀφορήτως σχολαστικοί. Ὀλίγον ἀπωτέρω ἡμῶν ὅμιλος ἐξ ἐργατέδων ἐχόρευεν ἀδιακόπως καὶ ἐτραγουδοῦσε ἐπὶ τῶν μεγάλων εὐκαιρωθέντων ἁλωνίων. Τί τὰ θέλεις; ὅσῳ καὶ ἂν ἀρεσκώμεθα εἰς τὰς μελῳδίας τῆς πεφωτισμένης Δύσεως, ἡ ἀνατολῖτις ψυχή μας ἐκεῖσα ἄκουσα γοητεύεται ἀπὸ τὰ ἄγρια τραγούδια τῶν βουνῶν μας· μέσα εἰς αὐτὰ φυλάσσονται οἱ θρῆνοι τῆς μακραίωνος δουλείας τοῦ Γένους, καὶ, τίς οἶδεν! ἂν καὶ ἄμορφά τινα λείψανα τῆς μουσικῆς, ἥτις ἐπτέρου ἄλλοτε τὰ μέλη τῆς Σαπφοῦς καὶ τὰς στροφὰς τοῦ Πινδάρου. Οἱ νέοι Κύριοι Πικρόπουλοι, ἀκούοντες τὸν ἦχον τῶν ᾀσμάτων καὶ τοῦ χοροῦ τὰ βήματα, ἐμόρφαζον περιφρονητικῶς, καὶ πονηρῶς μειδιῶντες, ἐπανελάμβανον πρὸς ἀλλήλους:

— Νὰ σκάσουν οἱ χοροὶ τοῦ Στράους ἡμπροστά τους.

— Εἶνε νὰ βγῇ ὁ *Φάουστ* ἡμπροστὰ σὲ τέτοια μουσική!

Καθ' ἣν στιγμὴν ἤκουον τὴν κόρην τοῦ κ. Ἀνδροκλέους κύπτουσαν νὰ λέγῃ ἐμπιστευτικῶς εἰς μίαν ἀπὸ τὰς φίλας της:

— Τί νὰ σοῦ 'πῶ, ὅ τι κι' ἂν κάνω, μ' ἀρέσουν αὐτὰ τὰ τραγούδια· μοῦ φέρνουν δάκρυα!

Ἀναγκάζομαι νὰ κλείσω τὴν ἐπιστολήν μου, διότι πρέπει ἀμέσως νὰ τὴν στείλω εἰς τὴν πόλιν μὲ τὸν ἄνθρωπόν μου, ὅστις ἀναχωρεῖ αὐτὴν τὴν στιγμήν. Δὲν θὰ λείψῃς βέβαια νὰ παρατηρήσῃς χαιρεκάκως ὅτι τὸ θερμόμετρον τῶν περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ κ. Ἀνδροκλέους σκέψεών μου ἀπροσδοκήτως ὑψώθη ἐν τῇ παρούσῃ μου. Ἐπόμενον, ἀφ' οὗ παρέστη εὐκαιρία νὰ τὴν πλησιάσω καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ τὴν ἐκτιμήσω ἀσφαλέστερον. Δὲν σοῦ ἀποκρύπτω δὲ ὅτι ζωηραὶ ὑπῆρξαν αἱ ἐκ τῆς ἐπισκέψεώς μου ἐντυπώσεις ἀνακαλύψαντος εἰς νέαν κόρην τρεῖς ἰδιότητας σπανίας εἰς τὰς γυναῖκάς μας· νὰ γνωρίζῃ νὰ ἐνδύεται καὶ νὰ γνωρίζῃ νὰ σιωπᾷ, ὅταν δ' ἀνοίγῃ τὸ στόμα της, νὰ μὴ λέγῃ ἀνοησίας. Αὔριον ἐπιστρέφω εἰς τὴν πόλιν.

Ἰάκωβος Δημάδης.

Γ'.

*Ἐν **, 20 Αὐγούστου 188...*

Φρίκη! φρίκη!... ἀγαπητέ μου Στέφανε! Μοῦ τηλεγραφεῖς ἐπανειλημμένως, ζητεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ὑγείας μου, περιμένεις ἀνυπομόνως ἐπιστολήν μου. Ἀδυνατῶ νὰ συνέλθω ἀκόμη ἐκ τῶν συγκινήσεων. Τὸ κακὸ μὲ ἦλθεν εἰς τὴν ἔξοχήν. Εἶχα στείλει τὸν ἄνθρωπόν μου εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἐπιστολήν μου, τὴν τελευταίαν μου πρὸς σέ. Ἐπλησίαζε τὸ μεσονύκτιον.

Ἠγρύπνουν ἀναγινώσκων... Δὲν ἐνθυμοῦμαι τί ἀνεγίνωσκα. Ἐκ τοῦ ὁλανοίκτου παραθύρου ἀπέναντί μου προσηλῶν τὸ βλέμμα εἰς τὸν οὐρανὸν μόλις ποῦ καὶ που κατώρθουν νὰ διακρίνω μεμονωμένον ἄστρον τι· τὸ πλεῖστον τοῦ στερεώματος ἐκρύπτετο ὑπὸ εὐρέα ἀτάκτως ἠπλωμένα καὶ κατάμαυρα παραπετάσματα. Ἂν ἤμην ποιητής, θὰ ἔλεγον διὰ χιλιοστὴν φορὰν ὅτι ἐν τῇ φύσει ὑπῆρχέ τι στυγνόν, ὡς ἂν προητοιμάζετο εἰς ἔγκλημα... Ἔξαφνα βοὴ ἀκούεται ὡς ἀνέμου βιαίως εἰσορμοῦντος διὰ τοῦ παραθύρου μου. —Χάλασε ὁ καιρός, ἐσκέφθην, καλὰ ποῦ ἔχομε σηκωμένη τὴ σταφίδα· καὶ σηκώνομαι νὰ κλείσω τὸ παράθυρον. Ἐννοεῖς ὅτι δὲν ἐπρόφθασα νὰ τελειώσω τὴν σκέψιν μου· ἡ οἰκία κατασείεται, τρίζει γοερῶς, ἡ ἐπὶ τῆς τραπέζης λυχνία ἐκσφενδονίζεται μακράν, μέγα τεμάχιον ἀσβέστου ἀπὸ τῆς ὀροφῆς μὲ κτυπᾷ εἰς τὸν ὦμον, ὁ νοῦς μου ἀντιλαμβάνεται τοῦ φοβεροῦ κινδύνου, καὶ συλλογίζομαι ἀμέσως τὸν πατέρα μου. Τρέχω

πρὸς αὐτόν· ἡ θύρα τοῦ δωματίου του εἶνε ἀνοικτή· τὸν βλέπω καθισμένον ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ σταυροκοπούμενον. Ὁ σεισμός, ὡς ἔμπειρος βασανιστής, πρὶν ἢ καταβάλῃ ἡμᾶς δι' ἐσχάτου κτυπήματος, τώρα μὲν λικνίζει συμμέτρως τὸ ἔδαφος, ὡς δι' ἀπειρομεγέθους χειρός, τώρα δὲ τὸ σύρει εἰς μανιώδη στρόβιλον, τώρα δ' ἀποπειρᾶται νὰ τὸ σφενδονήσῃ, ὡς μῆλον, πρὸς τὰ ὕψη.

— Πατέρα, τί κάθεσαι; Τὸν σύρω βιαίως ἐκ τῆς χειρὸς καὶ διευθύνομαι πρὸς τὴν ἐξώθυραν διὰ νὰ εὕρω τὴν σκάλαν, ἔξω τῆς οἰκίας κτισμένην. Ἀλλὰ πρὶν ἔτι φθάσωμεν ἐκεῖ, δεινὸς κρότος κρημνιζομένων λίθων καὶ δοκῶν μᾶς σταματᾷ κατατρομαγμένους· ἡ ἐμπροσθία πλευρὰ τῆς οἰκίας μας κατέπιπτεν· μετὰ μίαν στιγμὴν θὰ ἐθαπτόμεθα ὑπὸ τὰ ἐρείπιά της. Ἀλλ' ἢ ἀπὸ τὸν τρόμον ἢ ἀπὸ αἰφνιδίαν ἀνάλαμψιν κρίσεως, συγχρόνως μὲ τὸν κρότον τῆς πτώσεως, ἀντὶ νὰ προχωρήσω πρὸς τὴν κλίμακα, ὀπισθοχώρησα πρὸς τὰ ἔσω, πάντοτε κρατῶν σφιγκτὰ ἀπὸ τὸ χέρι τὸν πατέρα μου· οὕτως ἐστάθημεν ἀκίνητοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στενοῦ διαδρόμου τοῦ χωρίζοντος εἰς δύο ἴσα μέρη τὴν οἰκίαν μας. Ἡ οἰκία κατέρρεε πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλ' ἡ ἄνωθεν ἡμῶν στέγη ὑφίσταται κρατερῶς τὸν κλονισμόν, καθὸ συγκειμένη, καθὼς εἶδον βραδύτερον, ἐκ στερροῦ συμπλέγματος δοκῶν, προσηρμοσμένων ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ στενοῦ διαδρόμου ξυλοδέσμων. Δὲν ἠξεύρω πόσον καιρὸν διήλθομεν ἐκεῖ ἀκινητοῦντες καὶ ἀναμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν θάνατον. Μόλις ὁ σεισμὸς κατέπαυσεν, ὁρμῶ πρὸς τὴν ἔξοδον, πάντοτε σύρων τὸν πατέρα μου, ὅστις κινεῖ κατάπληκτος τὰ χείλη του εἰς ἄπαυστα καὶ θρηνώδη «Μνήσθητί μου, Κύριε!» Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὕρωμεν θύραν καὶ ποῦ νὰ διακρίνωμεν σκάλαν εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην! Πῶς κατώρθωσα ἐν μέσῳ τοῦ σκότους καὶ τῆς φρίκης νὰ ἀνοίξω δίοδον διὰ μέσου ὄγκων ἀνυπερβλήτων, αὐτῶν σωρευομένων πρὸ ἡμῶν, ἐκείνων αἰωρουμένων ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ κονιορτοῦ ἀποτυφλοῦντος, δὲν ἐννοῶ· πῶς εὑρέθημεν εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἂν ἐπηδήσαμεν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ διαδρόμου, ἂν διέβημεν πατοῦντες ἐπὶ τῶν συντριμμάτων, δὲν ἐνθυμοῦμαι. Μόλις εὑρέθην ἔξω, ὁ νοῦς μου φεύγει πρὸς τοὺς γείτονάς μας· τί νὰ ἔπαθαν οἱ δυστυχεῖς! Ἀλλ' ἔξω τὸ σκότος εἶνε τρομακτικόν· φῶτα ἐπὶ τῶν ἁλωνίων δὲν ὑπάρχουσιν· αἱ τὴν οἰκίαν μας περιστοιχοῦσαι ἐλαῖαι καὶ κυπάρισσοι ἀναδίδουσιν ἀνήσυχόν τινα ψίθυρον, ὡς ἂν τηρῶσιν ἔτι εἰς τὰ φύλλα των τὴν φρικτὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἐνοσίχθονος δαίμονος, καὶ καταφθάνει μέχρις ἐμοῦ, ὡς ἀπειλή, τῆς ἀπωτέρω θαλάσσης ἡ βοή, ὑπόκωφος καὶ βαθυτέρα· ἀλλ' εἰς τὴν ὠτοσπαράκτριαν κραυγὴν κυνὸς πενθίμως ὑλακτοῦντος αἰσθάνομαι ὅτι δὲν ἀντέχω· μὲ καταλαμβάνει ῥῖγος, καὶ παρ' ὀλίγον ἐλιποθύμησα· διότι χωρὶς νὰ θέλω, ἡ κραυγὴ ἐκείνη μοῦ φαίνεται ὡς ὁλολυγμὸς ἀνθρώπου θνήσκοντος ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ οἴκου του.

Ὁ πατήρ μου, ὡς ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ τῆς ἡλικίας, δυσκόλως στηρίζεται εἰς τοὺς πόδας του· εὐτυχῶς δὲν φαίνεται πουθενὰ κτυπημένος· στηρίζω αὐτὸν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ παρατυχόντος δένδρου, καὶ ἑτοιμάζομαι νὰ ἐξετάσω προσεκτικῶς τὰ τῆς καταστάσεώς του. Ἀλλ' αἰφνης ἀξεῖα καὶ ἄπελπις καὶ παρατεινομένη κραυγὴ ἐκτείνεται μέχρις ἐμοῦ. «Πάλιν αὐτὸ τὸ σκυλί!» λέγω μὲ τὸν νοῦν μου, ἀνατριχιάζων· ἀλλὰ τί φρίκη! ἐν τῇ γοερᾷ κραυγῇ διέκρινα λέξεις καλούσας εἰς βοήθειαν! Ὦ Θεέ μου, ἀπόδος μοι τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ! Ἄνθρωπος εἶνε ὁ κραυγάζων, γυναικὸς εἶνε ἡ φωνή· γυναικὸς κινδυνευούσης, ἀγωνιώσης, καλούσης εἰς ἀντίληψιν. Ἡ φωνὴ καθίσταται εὐκρινεστέρα· ἔρχεται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς οἰκίας τοῦ κ. Ἀνδροκλέους. «Ἐλᾶτε, γλυτῶστέ μας!» ἀκούω. Τῆς κόρης του εἶνε ἡ φωνή· αὐτὴ κινδυνεύει, ἀγωνιᾷ, καλεῖ εἰς ἀντίληψιν!

— Ἔφθασα, πατέρα, περίμενέ με!

Ῥίπτω πρὸς αὐτὸν τὸ πλατὺ ἐπανωφόρι, τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρω πῶς ἐσυλλογίσθην νὰ παραλάβω μαζί μου ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ σεισμοῦ, καὶ ῥίπτομαι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας τοῦ γείτονός μου. Συγχρόνως δὲ μυρίοι ἀγωνιώδεις λογισμοὶ διέρχονται τοῦ νοῦ μου, μελανοπτέρυγα πτηνὰ δυσοίωνα. Δὲν τολμῶ νὰ ὑπολογίσω τίνες αἱ συνέπειαι τοῦ σεισμοῦ, ὁσάκις δ' ἀποπειρῶμαι νὰ σκεφθῶ περὶ αὐτοῦ, τρομάζω καὶ σταματῶ. Τί θὰ εὕρω σπεύδων πρὸς τὰ ἐκεῖ; Ποία εἰκὼν ἀνυπολογίστου συμφορᾶς μέλλει νὰ παρασταθῇ πρὸ ἐμοῦ; Πῶς θὰ δυνηθῶ νὰ ὑπομείνω τοιαύτας τραγῳδίας σκηνάς; Ποῖον ἀποτέλεσμα θὰ ἔχῃ ἡ βοήθεια τὴν ὁποίαν τρέχω νὰ φέρω ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως; Τί ἀπέγεινεν ὁ Ἀνδροκλῆς μὲ τὴν οἰκογένειάν του, ὁ Πικρόπουλος μὲ τὰ τέκνα του, οἱ ἄτυχεῖς μνηστῆρες, ὁ ἀμέριμνος ὅμιλος τῆς χθεσινῆς ἑορτῆς; Καὶ σπεύδων νὰ φθάσω τὸ ταχύτερον, ἀποπλανῶμαι τῆς ἀτραποῦ, πίπτω ἐντὸς τάφρου, ξεσχίζομαι ἀπὸ τοὺς βάτους, τρυπῶμαι ἀπὸ τὰς ἀκάνθας, κτυπῶ κατὰ τῶν πρέμνων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐρρίφθην, γλυστρῶ, καταπίπτω, ἐγείρομαι καὶ ἐξακολουθῶ τὴν πορείαν μου, ψαύων μὲ τοὺς πόδας, ἀπωθῶν μὲ τὰς χεῖρας. Καὶ ἡ κραυγή, καθ' ὅσον πλησιάζω, ἐκείνη ἡ κραυγή, καθίσταται εὐκρινεστέρα, σπαρακτικωτέρα. «Θάλεια, ἀδερφούλα μου,—ἀκούω,—ποῦ εἶσαι; Θάλεια, μίλα μου. Ἐλᾶτε, Χριστιανοί, νὰ γλυτώσουμε τὴν ἀδερφούλα μου, τὴ Θάλεια!»

Ὑπερπηδῶν τὴν ἐκ χώματος καὶ ἀκανθῶν φραγὴν τοῦ κήπου—μόνον ἡ πρὸς τὸ μέρος τῆς

θαλάσσης πλευρὰ κλείεται ὑπὸ σιδηροῦ κιγκλιδώματος,—εἰσβάλλω ἐντὸς αὐτοῦ,καὶ τρέχω πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας, ἥτις παρίσταται μακρόθεν ὡς μελανόλευκος δυσδιάκριτος ὄγκος. Ἀληθῶς δὲ εἰσβολὴ εἶνε ἡ διὰ τοῦ κήπου διάβασίς μου, καταπατοῦντος ὑπὸ τὰ βήματά μου καλλιτεχνικὰς συστάδας περικαλλῶν φυτῶν, καταστρέφοντος ἁβροδιαίτων ἀνθῶν συστοιχίας, καὶ καταρρίπτοντος ἑξέδρας πολυτίμων γαστρῶν ἐν τῇ βίᾳ καὶ τῇ ταραχῇ μου. Ὦ ρόδα καὶ ἀσκληπιάδες καὶ κρίνα καὶ φούξιαι καὶ βανίλια καὶ κάκτοι καὶ φύκοι καὶ ἴασμοι, χάριν τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπίνου αἰσθήματος τῆς συμπαθείας ἐνεργῶ καθ' ὑμῶν ὅ,τι μόνον τοῦ κτήνους ἡ ἀναισθησία ἠδύνατό ποτε νὰ διαπράξῃ! Ἡ χαρίεσσα ἔπαυλις μὲ τὰ γοτθικὰ παράθυρα καὶ τοὺς στεγαστοὺς ἐκ περιγλύπτου ξύλου ἐξώστας δὲν ὑψίσταται πλέον. Πρὸ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἀνακαλύπτω κύπτουσαν λευκὴν μορφήν, ἥτις φαίνεται ὡς ἀπορροφημένη ὑπὸ προσπαθείας ἀπέλπιδος. Πλησιάζω· ἡ λευκὴ μορφὴ στρεφομένη μὲ βλέπει, ἐγείρεται, ῥίπτεται πρός με, διευκρινιζομένη, καθ' ὅσον προχωρῶ, εἰς σῶμα γυναικός, ὡς μόνον ἔνδυμα φερούσης τὸν ἐξωμον μακρὸν χιτῶνα τῆς νυκτός· *κινδένομαι λύν παγεραῖς χειῖσι κὰ ἐγεγίζουν* σπασμωδικῶς τὰς χεῖράς μου, ὑψίσταμαι τὴν δύναμιν μᾶλλον ἢ διακρίνω τὴν λάμψιν δύο ὀφθαλμῶν προσηλωμένων ἐπ' ἐμοῦ μὲ ὅλην τὴν εὐγλωττίαν τῆς ἱκεσίας,διαβλέπω μακρὰν ἀτημέλητον κόμην ἀτάκτως διασαλευομένην ἐπὶ τῶν ἡμιγύμνων ὤμων,τὴν Μαρίαν ἀναγνωρίζω, φεῦ!—Ἐκεῖ..—καὶ ἡ φωνή της ἐξήρχετο ὑπόβραγχνος, πεπνιγμένη, ὡς ἂν ἐπίεζεν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ λάρυγγος τρισμέγιστον ἄχθος. — Ἐκεῖ.. εἶνε πλακωμένη... Βοήθεια... νὰ τὴ βγάλουμε.

Δὲν ἀποκρίνομαι, δὲν ἐξετάζω περισσότερον. Γονατίζω πρὸ τῶν συντριμμάτων καὶ ἀρχίζω νὰ μετακινῶ τοὺς λίθους, νὰ ἀνεγείρω τὰ ξύλα, νὰ σκάπτω τὰ χώματα. Ἡ κόρη ὡς ἂν ἡ ἔλευσίς μου τῇ παρέχει σημαντικὸν θάρρος, ἐπαναλαμβάνει παρὰ τὸ πλευρόν μου τὸν ἀπηλπισμένον ἀγῶνα. Αἱ χεῖρές της τῶν ὁποίων τὴν προτεραίαν εἶχον ἀποθυμάσει τὸ σαρκῶδες καὶ εὔρρυθμον, ὡς ἂν εἶχον μεταβληθῇ εἰς χαλυβδίνας, τείνονται ὁρμητικῶς, ὀργίλως σχεδόν, κατὰ τῶν λιθίνων ὄγκων ὡς ἂν ζητῶσιν ὄχι νὰ παραμερίσωσιν, ἀλλὰ νὰ καταθραύσωσιν αὐτούς. Πρὸ τοῦ κινδύνου καὶ τῆς σκέψεως ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὰ συντρίμματα ἀποθνήσκει τὸν σκληρότερον τῶν θανάτων ἀνθρώπινον πλάσμα — καὶ ἡ μνήμη μου παρουσιάζει πρὸ ἐμοῦ τὴν εἰκόνα τῆς μικρᾶς Θαλείας, μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά της, τὰ τρελλὰ παιδήματα, καὶ τὴν ἀδιάκοπαν εὐθυμίαν της, αἰσθάνομαι πυρετωδῶς ἀνδριζομένην τὴν ἰσχὺν τῶν μυώνων μου· καὶ δὲν σκέπτομαι οὔτε νὰ ζητήσω τὴν ἀρωγὴν ἄλλων—δὲν θὰ εἴμεθα παντελῶς ἐκεῖ ἔρημοι—οὔτε νὰ ἐρευνήσω εἰς τὸν κῆπον μήπως εὕρω εἰς κανὲν μέρος ἐργαλεῖόν τι κατάλληλον νὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον μας. Ἀκούω μόνον ὡς ἐν νάρκῃ, ὀλίγον ἀπωτέρω, δυσδιακρίτους κραυγὰς καὶ θρήνους καὶ ὀλολυγμούς, παρέρχονται τῶν ὀφθαλμῶν μου σκιαί τινες πλανώμεναι, φῶτα κινούμενα, καὶ βλέπω πλησίον μου, ὡς λευκὴν ὀπτασίαν, τὴν κόρην, ἀγωνιῶσαν, ἀγωνιζομένην, καὶ δὲν τολμῶ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ τὴν ἐγκαταλίπω καὶ τὴν ἀκολουθῶ εἰς τὸν ἀγῶνα, εὐπειθὴς ὡς δοῦλος, μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως. Τέσσαρες χεῖρες ἐργάζονται πρὸς διάσωσιν τῆς μικρᾶς, καὶ δύο φωναὶ κατὰ διαλείμματα ἀκούονται καλοῦσαι αὐτήν: «Θάλεια, Θάλεια!» Ἡ φωνὴ τῆς Μαρίας, καλούσης τὴν ἀδελφήν της, ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται πᾶσαν τὴν κλίμακα τῆς ἐκφραστικῆς τρυφερότητος· ἀλλὰ φεῦ! οὐδεμία ἀπόκρισις. Ἐνίοτε ἡ κόρη ἀποκάμνουσα, ἐνδίδουσα εἰς τὴν ἀπελπισίαν, σταματᾷ, καὶ τύπτουσα τὸ στῆθος θρηνεῖ σπαρακτικῶς. Τότε τὴν ἐνθαρρύνω, τὴν παρακαλῶ ν' ἀποσυρθῇ, νὰ καταλίπῃ δ' εἰς ἐμὲ πᾶσαν περαιτέρω φροντίδα. Ἐκείνη, ἀκούουσά με, καταπαύει τοὺς θρήνους, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν πρὸς διάσωσιν προσπάθειαν, τὴν ὁποίαν ὡς *μετὰ νέων δυνάμεων ἐπαναλαμβάνει. Ἡμισβεστάτην* ἐλπίδα διατρέφω περὶ τῆς διασώσεως τῆς μικρᾶς τεθαμμένης· καὶ ἂν τὴν ἀνεύρωμεν, τάχα θὰ ζῇ; Ἀλλ' ἡ σκέψις ὅτι ἐν τοιαύτῃ φοβερᾷ στιγμῇ, διατρέχων ἀπαύστως τὸν κίνδυνον εἰς ἐλαχίστην ἐπανάληψιν τοῦ δονισμοῦ νὰ συντριβῶ ἐκ τῶν ἄνωθέν μου ἀπειληπικῶν ἀπομειναρίων τῆς οἰκίας, ἡ σκέψις ὅτι διεξῆγον ἀπέλπιδα προσπάθειαν, παρὰ τὸ πλευρὸν ἀσθενοῦς κόρης, τὴν ὁποίαν ἡ δύναμις τοῦ ἀδελφικοῦ φίλτρου ἐπερρώνυε μέχρις ἡρωϊσμοῦ, ἡ σκέψις αὕτη μοὶ παρέχει ἀπίστευτον θάρρος καὶ ἐγκαρτέρησιν. Καὶ τῆς κόρης ἡ εἰκὼν καταυγάζει τὸ πνεῦμά μου ὑπὸ νέας σχεδὸν φανταστικὰς διαστάσεις, καὶ μεγεθύνεται, μεγεθύνεται ἐν αὐτῷ. Ἐν τῇ κατὰ τῶν λίθων πάλῃ συναντῶνται αἱ χεῖρες ἡμῶν, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς της ἐγγίζουσι τὴν παρειάν μου, αἰσθάνομαι τὴν θέρμην τῆς πνοῆς της, βλέπω ὅτι κλονίζεται, τρέχω νὰ τὴν ὑποστηρίξω.. Φρίττω ἐκ τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡδύτητος.

Δὲν ἔχομεν κανὲν ὡρισμένον σχέδιον εἰς τὸν νοῦν μας· ἀναξέομεν τὰ χώματα, ἀναρρίπτομεν τὰ ξύλα καὶ τὰς πέτρας, κατεχόμενοι ὡς ὑπὸ φρενήτιδος. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατορθοῦμεν νὰ σχηματίσωμεν ἐπαρκῆ τινα δίοδον διὰ μέσου τῶν συντριμμάτων, καὶ κατορθοῦμεν νὰ διακρίνωμεν τῆς οἰκίας τὴν θύραν, ἀντέχουσαν ἔτι μετὰ μικροῦ τμήματος τοῦ τοίχου. Ἡ Μαρία θέλει νὰ τρέξῃ πρὸς τὴν θύραν, καὶ μόλις ἀναστέλλω τὴν ὁρμήν της, κρατήσας αὐτὴν ἐκ τῆς χειρός.

— Στάσου, γιὰ τὸ Θεό! δὲν ἐννοεῖς τί κινδυνος εἶν' ἐκεῖ μέσα! Μὴ θέλης νὰ μᾶς κάμῃς μεγάλο κακό!

Ὡς βλέπεις, ἐλησμόνουν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸν κόσμον *πληθυντικόν*, τὸν ὁποῖον τοσούτῳ ἐπισήμως φιλοξενεῖ ἡ γλῶσσά μας.

— Μεῖν' ἐδῶ! ἐπαναλαμβάνω· ἐγὼ θὰ σοῦ τὴ φέρω.

Καὶ δίχως νὰ προσμένω ἀπόκρισιν, διευθύνομαι πρὸς τὴν θύραν καὶ διασκελίζω τὸ κατώφλιον αὐτῆς. Κραυγάζω καλῶν τὴν μικράν, ἀλλ' οὐδεμία ἀπάντησις· προσπαθῶ νὰ προχωρήσω, ἀλλὰ προσκρούω εἰς ἀνυπέρβατα κωλύμματα, εἰς λίθους, δοκούς, κιβώτια, ἐρμάρια, στρώματα, ἐνδύματα, ὅπου δὲ πατῶ εἰς ἔδαφος, τρίζει ἀπαισίως ὑπὸ τοὺς πόδας μου ἡ ἀσβεστώδης κόνις. Δὲν χρειάζεται σκέψις διὰ νὰ ἐννοήσω ὅτι τὰ πάντα ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἄνω καὶ κάτω διαχωρίσματα, δωμάτια, ἔπιπλα, σκεύη, καὶ τοῖχοι καὶ ἐδάφη καὶ ὄροφοι ἀποτελοῦσιν ἄμορφον σύμφυρμα συντριμμάτων. Ἐνῷ δὲ ἵσταμαι κατάπληκτος, ἀγνοῶν ποῦ νὰ φέρω τὸ βῆμα, κινδυνεύων ἐν οἱαδήποτε κινήσει καὶ στάσει, ἠχηρὸν κυλίνδημα δεξιόθεν ἐμοῦ κατοπίπτοντος λίθου μὲ ἀναγκάζει αὐτομάτως νὰ φύγω πρὸς τάριστερά, ἔνθα ἡ πορεία μου ἀνακόπτεται ἐκ παρεμπιπτούσης φραγῆς, τὴν ὁποίαν ψηλαφῶν ἀναγνωρίζω ὅτι εἶνε ἡ ξυλίνη κλίμαξ, δι' ἧς ἀνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν, ἄπορον πῶς, συγκρατουμένη ἄσειστος. Ἐν ᾧ δὲ καταφεύγω τεταραγμένως κάτωθεν αὐτῆς ἐν τῷ σχηματιζομένῳ κενῷ ὡς ὑπὸ ἀσφαλέστερον στέγασμα, προσκρούω βιαίως κατ' ἀντικειμένου τινός, ὅπερ ἀσθενῶς ἀναταράσσεται, ἐνῷ γοερὸν ψιθύρισμα ἐκφεύγει ἐξ αὐτοῦ. «Θάλεια!» κραυγάζω περίφοβος καὶ χαίρων ἐν ταὐτῷ ἁρπάζω τὸ κοράσιον εἰς τὰς ἀγκάλας μου: «Θάλεια!» ἑτέρα κραυγὴ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἰδικήν μου, ὡς ἂν εἶνε ἡ τῆς Ἠχοῦς ἐγκαθιδρυθείσης πλέον ἐκεῖ πέραν δικαιώματι ἐρειπίων καὶ ἐρημώσεως. Τῆς Μαρίας εἶνε ἡ κραυγή, ἡ ὁποία δὲν εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ παραμένῃ ἔξω, καὶ ἀπεφάσισε νὰ περιφρονήσῃ τὸν κίνδυνον, ἀκολουθοῦσα τὰ ἴχνη μου.

Εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐκτεθειμένοι, μετὰ τῶν αὐτῶν ἀγωνιωδῶν παλμῶν, φέροντες τὸ πολύτιμον φορτίον μας, κατορθοῦμεν νὰ ἐπανεύρωμεν τὴν ἔξοδον. Τότε μόλις ἐνθυμοῦμαι νὰ τὴν ἐρωτήσω:

— Καὶ ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ποῦ βρίσκονται;

— Ἔξω· ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸ σεισμό.. ἂν δὲν ἐγάθηκαν ἀπὸ τὴν λαχτάρα των... Ὅταν ἄρχισε, προφτάνουμε... πετιοῦμαστ' ἔξω... ὅπως βρεθήκαμε... Κυττάζομε.. λείπει ἡ Θάλεια.. Ἡ μητέρα πέφτει ἀναίσθητη... ὁ πατέρας κάνει 'σὰν νὰ τρελλάθηκε... *Θάλεια!* φωνάζει, κι' ἀντὶ νὰ τρέξῃ κατὰ τὸ σπίτι, παίρνει ἄλλο δρόμο.. Γύρω οἱ ἄνθρωποί μας... ἄλλοι πεσμένοι κατὰ γῆς... ἄλλοι κάνουν μετάνοιες... ἄλλοι χτυποῦν τὰ στήθια, ξερριζώνουν τὰ μαλλιά των.. κανεὶς δὲν ἔχει μυαλὸ νὰ γλυτώσῃ τὸ παιδί.. Ἐγὼ μονάχη μου ἔτρεξα.. καὶ σεῖς, κ. Ἰάκωβε... Ἀχ! μίλησέ μου, Θαλίτσα μου... Ζῇ ἡ Θαλίτσα μας; Μήπως ἐκτυπήσατε πουθενά, κ. Ἰάκωβε;

Καὶ μόλις ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ εἰς τοὺς πόδας της. Ἤδη ἀκούομεν θόρυβον ἀνθρώπων, θρήνους, κοπετούς. Μᾶς ὑποδέχονται ὡς ἂν ἐπανηρχόμεθα μυθικοὶ νικηταὶ τοῦ θανάτου. Ῥίπτοντ' ἐπὶ τῆς Θαλείας οἱ γονεῖς, καὶ κατασπάζονται τὴν Μαρίαν. Ὁ πατήρ μου—εἶχε συνενωθῇ μετὰ τῶν ἄλλων, ἐλθὼν εἰς ἀναζήτησίν μου—πρώτην φορὰν μὲ περιπτύσσεται θωπεύων με, ὡς ὅταν μ' ἐκράτει βρέφος εἰς τὰς χεῖράς του. Ἐν τῷ μεγάλῳ κινδύνῳ ἡ σεμνὴ καὶ ἤριμος στοργή, ὡς ποταμὸς ἐκ τῶν βαγδαίων βροχῶν ἐξερχόμενος τῆς κοίτης αὐτοῦ, ἐκχύνεται ἀκράτητος, τραμακτικὴ σχεδόν. Ἐν τούτοις λαμβάνω καιρὸν νὰ ἐξετάσω τὴν κατάστασιν τῆς Θαλείας· τὸ κοράσιον δὲν διατρέχει σοβαρὸν κίνδυνον· ζῇ, ἀλλ' εἶνε πληγωμένον ἐπὶ τοῦ βραχίονος· εἶνε ἀνάγκη ἰατρικῆς βοηθείας, καθ' ὅσον καὶ ἡ Μαρία ἐξαντληθεῖσα ἐκ τῆς ἀγωνίας, κεῖται σχεδὸν λιπόψυχος. Ἐνθυμοῦμαι τὸν ἐν τῇ παρακειμένῃ ἐξοχῇ τοῦ κ. Πικροπούλου διαμένοντα μνηστῆρα ἰατρόν, καὶ θέλω νὰ τρέξω πρὸς τὰ ἐκεῖ ὅπως ἴδω ἂν εἶνε δυνατὴ ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ. «Ποῦ πηγαίνετε, κ. Ἰάκωβε; μὴ φεύγετε!» Ἀκούω τὴν φωνὴν τῆς Μαρίας ἀλγεινῶς θωπευτικήν, καὶ ἐξηγῶ εἰς αὐτὴν τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὑπάγω ὡς ἐκεῖ.

— Τοῦ κάκου! μοῦ ἀπαντᾷ εἰς ἐργάτης ἀκούσας τοὺς λόγους μου. Δὲν ἀκοῦς ἐκεῖ κάτω τὸ κακὸ ποῦ γίνεται: Ἐμεῖς, δόξα νἄχῃ ὁ Θεός, δὲν ἐπάθαμε τίποτε, ἀφεντικό, 'μπροστὰ 's τὸ κακὸ ποῦ ἔγινε 's τὴ σταφίδα τοῦ Πικροπούλου, 's τὸ λινὸ τοῦ Δημολούλια. Τὸ γιατρό τὸν ἔβγαλαν σκοτωμένο· τὰ δύο παιδιὰ εἶνε φοβερὰ χτυπημένα. Κανένα σπίτι γύρω μας δὲν ἔμεινε γερό· παντοῦ κλαῖμε λαβωμένους.

Καὶ οὕτως ἀστέγους, πυρέσσοντας,ἐκ τῆς συγκινήσεως ῥιγοῦντας ἐκ τοῦ κρύους, ἀπέλπιδας ἐκ τοῦ ὀλέθρου, μᾶς εὗρεν ἡ ἡμέρα. Τὸ σκότος φανταστικῶς μεγεθύνει τὴν συμφοράν, ἀλλὰ τὸ φῶς ἐν σκληρᾷ ἀκριβείᾳ καταδεικνύει τοὺς εἰδεχθεῖς αὐτῆς χαρακτῆρας. Πρωΐα μισητὴ εἰς τὰς καρδίας, ὅσῳ εἶνε προσφιλὴς ὁ ἥλιος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ ἐξυπνήσασα φύσις ἀναπετᾷ ἐπὶ τῶν περάτων τοῦ ὁρίζοντος πρὸς χαιρετισμὸν ἡμῶν τὴν ῥοδόλευκον σημαίαν της, τονίζουν οἱ κορυδαλοὶ τὰ κελαδήματα, τὰ ἄνθη τοῦ κήπου ἐν ᾧ κατακείμεθα μοσχοβολοῦν περὶ ἡμᾶς μεθυστικώτατα. Οἱ πυκνοὶ στοῖχοι τῶν δενδρολιβά-

νων ὑποφρίττουσιν ἐκ τοῦ φιλήματος τῆς ἐωθινῆς αὔρας, ἀκούεται βληχυθμὸς ποιμνίου, ὁ κόλπος στίλβει λευκάζων, τὸ ὄρος ἀνυψοῦται σκιερὸν καὶ σμαράγδινον. Ἐν ᾧ ἡμεῖς, ἡμίγυμνοι, ὡς θαλασσοδαρμένοι ναυαγοί, ἐκβρασθέντες ἐκεῖ πέραν ὑπὸ κλύδωνος, ἀτενίζομεν ἀλλήλους δι' ἀπλανοῦς καὶ ἡλιθίου βλέμματος. Εὗρὺ λινὸν σκέπασμα, χρησιμεῦον διὰ τὴν προφύλαξιν τῆς σταφίδος καλύπτει τὰς τρεῖς γυναῖκας. Ἡ Μαρία ἀποκρύπτει τὴν γυμνότητα τοῦ στήθους διὰ τῶν σφιγκτὰ διασταυρουμένων ἐπ' αὐτοῦ βραχιόνων, δυσανασχετοῦσα ἐξ αἰδοῦς, ἀλγοῦσα ἐκ τῆς συμφορᾶς. Ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτην λάμψιν τῆς αὐγῆς συλλαμβάνω γοργὸν αὐτῆς βλέμμα ἀνησύχως ἐπ' ἐμοῦ προσηλούμενον, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν πελιδνωθέντων χειλέων της διαχύνει προσκαίρως μελαγχολικόν τι φῶς ἐν ἀδιόρατον, ἀλγεινόν, ἀλλὰ φιλόστοργον μειδίαμα, καὶ τὴν ἀκούω νὰ μ' ἐρωτᾷ καὶ πάλιν: «Μήπως ἐκτυπήσατε πουθενά, κ. Ἰάκωβε;»

Μὴ ἐρωτᾷς πῶς ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ποῦ εἴμεθα τρυπωμένοι ἀπὸ τῆς προχθές. Περὶ ἐμὲ ἐρείπια, ἐρείπια· ἔκφρονες ἐπ' αὐτῶν θρηνοῦσι, καὶ μάρτυρες θνήσκουσιν ὑπ' αὐτά. Νομίζω ὅτι οὐδέποτε ἐνεργεῖ μοχθηρότερον καθ' ἡμῶν ἡ φύσις, ἢ ὅτε παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸν θάνατον διὰ τοῦ ἰδίου οἴκου, τῶν ἀλύπων καὶ θαλερῶν αὐτοῦ κόλπων μεταμορφουμένων αἴφνης εἰς στήθη στυγεροῦ θηρίου πιέζοντα, κατασυντρίβοντα. Τοῦ μυθολογουμένου βασιλέως τῶν Θηβῶν ὁ θάνατος ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκβακχευθείσης μητρὸς εἶνε ὀλιγώτερον τερατώδης τοῦ ὑπὸ τὰ συντρίμματα τῆς οἰκίας ὀλέθρου.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

Κωστης Παλαμας

Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἐὰν ἀθροισθῶσι τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας τῆς Ἀγγλίας, θὰ εὑρεθῇ ἀριθμὸς τέκνων καὶ ἐγγόνων, γαμβρῶν, νυμφῶν, ἀνεψιῶν, πριγκιπισσῶν καὶ πριγκίπων συγγενῶν ἐκ πλαγίου, ἐκπροσωπῶν ποσότητα κολοσσιαίαν προικοδοτήσεων, ἀπορροφῶσαν οὐκ εὐκαταφρόνητον μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῆς βασιλικῆς ἐπιχορηγήσεως.

Ἐνταῦθα θὰ ἀναγράψω ὀλίγα τινὰ μόνον περὶ τῶν κυριωτάτων μελῶν τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας ἱπποτικώτατα ἵσταται ἐν τῇ πρώτῃ θέσει. Ὁ χαρακτήρ του εἶνε ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸν ἀγγλικὸν χαρακτῆρα. Ὁμοιάζει κατὰ πάντα πρὸς Γάλλον κάτοικον τῶν Παρισίων παρεπιδημοῦντα ἐν Λονδίνῳ. Βεβαίως εἶνε ὁ τελειότατος *εἰδήμων* τῶν Τριῶν βασιλείων, ἡ δὲ κομψότης αὐτοῦ καὶ ἡ φιλοφροσύνη εἶνε ὅ τι ἔξοχον. Γινώσκει νὰ συνδυάζῃ δεξιώτατα ἐν τῷ ἐνδύεσθαι τὸν ἄκρον καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἀληθῆ ἁπλότητα. Ἡ χάρις αὐτοῦ εἶνε ἀπαράμιλλος. Ἐνήμερος ὢν περὶ πάντων, ἀναγκάζει τοὺς ἑκάστοτε πρὸς αὐτὸν συνδιαλεγομένους νὰ πιστεύωσιν, ὅτι ἕκαστος αὐτῶν εἶνε τὸ ὑποκείμενον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ εὐνοίας.

Ἀλλὰ ἰδίως διακρίνεται ὁ μέλλων Ἄναξ τῆς Ἀγγλίας πολλῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶνε τετυφωμένος τις καὶ ἐπηρμένος. Οἱ φίλοι του μάλιστα διατείνονται ὅτι ὅταν εἶνε μετ' αὐτῶν λησμονεῖ τὴν θέσιν του, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἴσως νὰ την ἐνθυμῶνται ἐκεῖνοι· καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἄλλους οἰκειότης αὐτοῦ διαφέρει πολὺ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἐκείνων. Ἔχων εὐστοχίαν κρίσεως εἰς τὸν ὕπατον βαθμόν, οὐδέποτε συγχωρεῖ τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς, καὶ γινώσκει κάλλιστα νὰ ἐνθυμίζῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὸν ὀφειλόμενον σεβασμόν. Εἴς τις τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἦτο μετὰ τοῦ πρίγκιπος ἐν τῷ σφαιριστηρίῳ, θέλων νὰ κοιμηθῇ ἀπεχώρησεν οὐδὲν εἰπών, ἐπὶ τὸ ἀγγλικώτερον. Ὁ πρίγκιψ παρατηρήσας τοῦτο καὶ αὐτὸς δὲν εἶπε μὲν τίποτε, ἀλλ' ὑπολογίσας πόση ὥρα ἀπῃτεῖτο ἵνα ὁ ἀκόλουθος ἐκδυθῇ καὶ κατακλιθῇ, τότε μόνον ὑπεκρίθη ὅτι ἐνόησε τὴν ἀπουσίαν του καὶ ἀπέστειλε νὰ τὸν ζητήσῃ. Φύσει ὢν ἀγαθότατος δὲν γινώσκει τί ἐστι μῖσος, ἀλλ' ὅμως δυσκολώτατα συγχωρεῖ τοὺς ὅπως δήποτε προσβάλλοντας αὐτόν.

Περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας εἶνε ὁ πρῶτος dandy τῆς Ἀγγλίας, διότι οὐδεὶς συρμὸς ὑπάρχει μὴ εἰσαχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ.

Διέρχεται δ' εὐαρέστως ὥρας τινὰς τῆς ἡμέρας ἔν τινι λέσχῃ κειμένῃ ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων του. Πᾶσαι αἱ διασκεδάσεις καὶ πάντα τὰ εἴδη τῶν ἀγώνων ἀρέσκουσι διαφερόντως εἰς αὐτόν· εἶνε δὲ καὶ εἷς τῶν ἀρίστων σκοπευτῶν, δι' ὃ δύναταί τις νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ ἀριστοτέχνην ἐν τῷ ὅπλῳ. Ὅτε εἶδον αὐτὸν κατὰ πρῶτον, προσκληθεὶς εἰς τὴν τράπεζάν του, κατεθαμβήθην ἐκ τῆς ἀγχινοίας αὐτοῦ, καὶ μοι ἐφάνη ὅτι οὐδεὶς πρίγκιψ ὑπῆρξέ ποτε ἔχων πλείονα ζωηρότητα, διανγεστέραν διάνοιαν, εὐρυτέρας περὶ παντὸς πράγματος γνώσεις. Ἀλλὰ τοῦ χρόνου προϊόντος, παραδόξως πως ἠσθανόμην ἔν τε τῇ συναναστροφῇ αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ ἐν τῇ εὐφυΐᾳ, ποιάν τινα μονοτονίαν. Πᾶν τὸ εἰς ὑπερβολὴν τέλειον δὲν ἐκθαμβεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ πολύ, καὶ ἀποκλείει ἐκεῖνο τὸ ἰδιάζον, τὸ διαφέρον, τὸ δὴ καλούμενον θέλγητρον· ὡς τοπεῖον ἀείποτε μὲν φωτιζόμενον ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος, οὐδέποτε δὲ ὑπὸ βροχεροῦ πέπλου σκιαζόμενον, οὐδὲ συνταρασσόμενον ὑπὸ βιαίου ἀνέμου, οὔτε τὴν πορφύραν τῆς δύσεως ἔχον, οὔτε τὰ δάκρυα τῆς

Ἠοῦς, ἀδιαλείπτως δὲ περιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χλοεροῦ πλαισίου καὶ κατακλυζόμενον ὑπὸ τῶν αὐτῶν θωπειῶν τοῦ φωτός, δὲν μεταβάλλει θέαν, διαμένει πάντοτε τὸ αὐτό, εἶνέ πως μονότονον.

Ὁ πρίγκηψ στερεῖται ἀληθοῦς πρωτοτυπίας. Ἡ δ' ἕνεκα τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως εὐχέρεια τοῦ τε βλέπειν καὶ μανθάνειν πολλά, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν αὐτοῦ ὅ τι προσωπικὸν καὶ ἰδιάζον ἠδύναντο νὰ ἔχωσι, καὶ ἔχει παραγεμίσῃ τὴν διάνοιάν του διὰ πολλῶν πραγμάτων πλέον τοῦ δέοντος. Διαλεγόμενος μετὰ πολλῆς ταχύτητος, καταπονεῖ τὸν ἀκροώμενον, ἀδυνατοῦντα πολλάκις νὰ τὸν παρακολουθήσῃ. Τοσοῦτον δ' εὐκόλως μεταπηδᾷ ἀπὸ θέματος εἰς θέμα, ὥστε ἀπορεῖ τις τί νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ ἀπαντήσεις γεννῶσιν οὐχὶ σπανίως παρανοήσεις ἀστειοτάτας.

Ἠναγκασμένος νὰ σκέπτεται περὶ πάντων, καὶ περὶ τῶν ἀμέσως συμβησομένων, καὶ περὶ τῶν αὔριον, περικυκλούμενος ὑπὸ ἀσχολιῶν εὐκόλως λησμονουμένων, διανοούμενος ὑπόσχεσίν τινα ἣν βεβαίως θὰ λησμονήσῃ μετ' οὐ πολύ, ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ μεστὸς τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ καθηκόντων, τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων καὶ τῶν τέρψεων, διατελεῖ ἀείποτε ἐν ταραχῇ.

Παιδαριῶδες θὰ ἦτο τὸ νὰ ἀρνηθῇ τις ὅτι ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας δὲν ἔχει τὸν νοῦν του εἰς τὰς τέρψεις καὶ κατακτήσεις του. Ὁ θαυμασμὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν μὶς Τ***, τὴν εὔμορφον Ἀμερικανίδα, καὶ πρὸς τὴν κυρίαν Λάγγτρυ, καὶ πλείστας ἄλλας, δὲν εἶνε τι κρυπτόν. Ἄλλως τε εἶνε ἄγαν γνωστὸς ἔν τε Παρισίοις καὶ Μαδρίτῃ καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ, ὥστε καὶ θέλων τις δὲν δύναται νὰ ἀποκρύψῃ ἐκ σεμνοτυφίας τὸ γυναικάρεσκον τοῦ πρίγκιπος. Ἔπειτα γνωστὴ εἶνε ἤδη ἡ περὶ τοῦ πράγματος κρίσις μου, ἀπηρχαιωμένη ἴσως καὶ σκανδαλώδης διὰ τὴν ἐποχήν μας! Ἐγὼ ἀγαπῶ τοὺς μὲν πρίγκιπας ὀλίγον τι διεφθαρμένους, τοὺς δὲ πολίτας ἐναρετωτάτους· καὶ πολὺ κακὴν γνώμην ἔχω καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἐκείνων, ὅταν δὲν συμμορφῶνται πρὸς τὴν γνώμην μου. Μικροὶ ἄνδρες μεγάλη ἀρετή· μεγάλοι ἄνδρες, μικρὰ ἀρετή. Οὕτω πως ἐπιτυγχάνεται ἡ κοινωνικὴ ἐξίσωσις. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ τις τὰ πάντα.

Δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, δὲν νομίζω εὐπρεπές νὰ ἀνθίσταταί τις ὧν πρίγκιψ κατὰ πάντων τῶν πειρασμῶν. Γινώσκω πολλὰς κυρίας ὑψηλῆς περιωπῆς, αἵτινες ἤθελον θεωρήσῃ τιμήν των τὸ νὰ τύχωσι τῶν περιποιήσεων τοῦ μέλλοντος αὐτοκράτορος τῶν Ἰνδιῶν· συγγνώτω μοι δὲ ἡ αἰδήμων Ἀγγλία ταῦτα λέγοντι. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ὑπερβολαὶ ἐν τοῖς θρυλλουμένοις περὶ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Ὁ πρίγκηψ οὐχὶ σπανίως ἐξ ἁπλοῦ καθήκοντος φιλοφρονήσεως ἀναγκάζεται νὰ λέγῃ ἐπιτετηδευμένον τινὰ λόγον, φιλοφρόνημά τι ἀνούσιον, ἀλλ' ἡ κακεντρέχεια δράττεται παρευθὺς τοῦ ἀσημάντου τούτου λόγου, μεγαλοποιεῖ αὐτὸν καὶ ἐγγράφει ἐν τῷ ἐνεργητικῷ τοῦ βασιλικοῦ δὸν Ζουὰν μίαν ἔτι ἐπιτυχίαν, μίαν ἔτι κατάκτησιν, ἕνα ἔτι θρίαμβον.

Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ὁ πρίγκιψ ἀγαπᾷ νὰ ναστρέφηται μετὰ γυναικῶν, καὶ ὅτι σφόδρα αἰσθάνεται τὰς παρ' αὐταῖς ἐπιτυχίας του. Ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου ἐκδεδιῃτημένου εἶνε ἄγαν ὑπερβολική, ἀλλ' εὐκόλως παρηγορεῖται, ὑποθέτω, διότι τὰ αὐτὰ θρυλλοῦνται περὶ πάντων τῶν νέων καὶ εὐμόρφων πριγκίπων πάσης ἐποχῆς.

Ἓν ζήτημα παρίσταται φύσει εἰς τὸ δημόσιον πνεῦμα περὶ τῆς ἀξίας τοῦ μέλλοντος ἡγεμόνος. Καὶ πρὸ δεκαετίας μὲν τὸ ἐρώτημα τοῦτο προκαλεῖ βαρείας ἀποκρίσεις, ὑπεκίνει δεινοὺς φόβους. Ἀλλὰ σήμερον ἡ πρὸς τὰ σπουδαῖα κλίσις τοῦ πρίγκιπος, ἔχοντος πλείονα συναίσθησιν τοῦ καθηκόντων του, καὶ ὄντος ἥττον ἐπιπολαίου ἐμποιεῖ θάρρος καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν λαόν, ὅστις τὸν καλεῖ εἰς τὸν θρόνον ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας· ἀλλ' ἡ ποθητὴ αὕτη ὥρα δὲν ἐσήμανεν ἔτι, διότι ἡ μὲν Ἄνασσα δύναται νὰ βασιλεύῃ εἴκοσιν ἔτι ἐνιαυτούς, ἀλλ' ὁ πρίγκιψ δυνατὸν νὰ μὴ ζήσῃ, διότι ἡ ὑγεία του παρέχει φόβους καὶ μερίμνας.

Ὀφείλομεν δὲ νὰ συμφωνήσωμεν ὅτι οὐδεμία ὕπαρξις εἶνε μᾶλλον τεταλαιπωρημένη τῆς τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, καταπεπονημένου ὄντος καὶ καταβεβλημένου ὑπὸ τῆς σωρείας τῶν ἐπισήμων ἀγγαρειῶν· ὡς δὲ τὸ πρᾶγμα ἐξακολουθεῖ, καὶ σιδηρᾶ κράσις δύναται νὰ φθαρῇ ταχέως. Διότι ὁ πρίγκιψ ὁτὲ μὲν ὑποδέχεται διαφόρους πρεσβείας καὶ ἐπιτροπάς, ὁτὲ δ' ἐπισκέπτεται πόλεις· παρίσταται ἐν τελεταῖς ἐπετείοις, προεδρεύει συμποσίων παντοίων ἑταιρειῶν, ἑορτῶν φιλανθρωπικῶν, καταβροχθίζει γεύματα λουκούλλεια, σπανίως ἀποποιούμενος πρόσκλησιν. Ἐνίοτε δὲ παρίσταται ἐν ταῖς Βουλαῖς, ἐγκαινίζει μνημεῖα, ἐκθέσεις, ἀνδριάντας, καταθέτει θεμελίους λίθους τοσούτους, ὥστε δι' αὐτῶν δύναται νὰ οἰκοδομηθῇ οἰκοδόμημα ὅλον, ἐνὶ λόγῳ ὑφίσταται πάντα τὰ μαρτύρια τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἡ σεβαστὴ αὐτοῦ μήτηρ ἀπολαμβάνει τὴν ἡδίστην ἀνάπαυσιν, διάγουσα βίον ἀτάραχον καὶ ἀκύμαντον, ὁ πρίγκιψ διανυκτερεύει τὸ ἥμισυ τῶν νυκτῶν του ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ. Ὑφίσταται δὲ πάντα τὰ βάρη τοῦ στέμματος, στερούμενος τὴν ἡδονὴν τοῦ βασιλεύειν. Ἀληθῶς δ' εἰπεῖν αὐτὸς κυβερνᾷ τὴν Ἀγγλίαν πλὴν τῆς πολιτικῆς.

Ἡ πολιτική! Τῷ εἶνε ἀπηγορευμένη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, πρὸς μεγίστην εὐτυχίαν του, διότι

τοῦτο ἤθελε δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ συγκροτήσωσι ἴδιον αὐτοῦ κόμμα, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἤθελε καταστῇ ἢ κόμμα μηχανορραφιῶν. Ὁ πρίγκιψ οὐδέποτε συνήνεσε νὰ ἐκδηλωθῇ οἵα δήποτε πολιτικὴ περὶ αὐτοῦ γνώμη. Οὐδέποτε παρεσύρθη ὑπ' οὐδενὸς ῥεύματος. Παρίσταται δὲ ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς διδασκαλίαν του. Ἀπέχων δὲ τῆς πολιτικῆς, δὲν εἶνε ὅμως καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὰς κοινωνικὰς βελτιώσεις· ἀσχολούμενος κατ' ἐξοχὴν περὶ τῆς τύχης τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐνδεῶν καὶ παρέχων ἑαυτὸν μέγα παράδειγμα, ἐπέτρεψεν ἐν ταῖς κτήσεσιν αὐτοῦ τὴν εἰς τοὺς γεωργοὺς πώλησιν γαιῶν.

Μετ' ἄκρας δὲ περὶ τὸ ἐκφράζεσθαι λεπτότητος οὐδέποτε λέγει: «Ὅταν βασιλεύσω», ἀλλά: «Ἐάν ποτε βασιλεύσω!»

Ὁ πρεσβύτερος υἱός του Ἀλβέρτος εἶνε παιδίον μέγα, ἡλικίας ἐτῶν ἑνὸς καὶ εἴκοσι, ἄρτι καταλιπὼν τὸ στεφάνιον καὶ τὰς σφαίρας, ἀφελὲς καὶ ἀτακτότατον. Ἀλλ' ὅμως ἡ νοητικὴ αὐτοῦ νωθρότης καὶ ἡ βραδεῖα διανοητικὴ ἀνάπτυξις εἶνε ἀπατηλά· διότι καὶ αὐτὴ ἡ Ἄνασσα κατ' αὐτὰς ὡμολόγησεν ὅτι καὶ ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας καὶ ὁ Ἀλφρέδος ὁ δοὺξ τοῦ Ἐδιμβούργου ἦσαν ὅμοιοι καὶ ἀπαράλλακτοι κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἀλβέρτου, καὶ ἀτ βλέπουσα αὐτὸν πάσαν ἐνθυμεῖται ἐκείνους.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ πρίγκιπος ὡς ἀνατραφέντες ἐν τῇ θαλάσσῃ εἶνε ἀληθεῖς ναυτίλλοι, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντες πρὸς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ διασκεδάσεις τῶν πόλεων· οὐδὲν λοιπὸν θαῦμα ἐὰν ζῶσιν ὅλως ἀφανεῖς καὶ οὐδὲν σημαίνοντες. Τούτων δὲ ὁ δεύτερος φαίνεται μᾶλλον ἔξυπνος· ὁ πρῶτος εἶνε μὲν κατὰ πάντα ἐξαίρετον παιδίον, ἀλλ' ἔχει ἓν ἐλάττωμα, καὶ ἐλάττωμα μέγα: εἶνε ἄκριτος.

Αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ πρίγκιπος εἶνε τοσοῦτον μέτριαι εἰς τὰς ὀρέξεις των, ὥστε ἕνα καὶ μόνον εὐρύχωρον θάλαμον ἔχουσι καὶ αἱ τρεῖς ἁπλούστατα διακεκοσμημένον· ἕνεκα δὲ τοῦ περιωρισμένου αὐτῶν βίου καὶ τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν ἰδεῶν των, εἶνε αὐτόχρημα παιδία, καὶ τοι μία τις ἐξ αὐτῶν εἶνε ἤδη ἑπτακαίδεκα ἐτῶν. Σφόδρα δ' εὐαρεστοῦνται ἀκροώμεναι διάφορα διηγήματα καὶ παραμύθια, καὶ διακαῶς ποθοῦσι νὰ περιέρχωνται τὰ ἐμπορικά· ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους, τὰ Χριστούγεννα, γίνεται εἰς αὐτὰς ἡ χάρις νὰ ἐπισκεφθῶσιν ἓν μόνον κατάστημα ἐμπορικόν, τὸ τῆς Madame Tussaud. Ἔχουσι δὲ ἀρίστους τοὺς τρόπους, ἐξαίρετον τὴν συμπεριφοράν, καὶ εἶνε χαριέσταται καὶ θαυμασίας ἀνατροφῆς. Ὅταν δὲ περιστοιχίζωσι τὴν μητέρα των, ποιοῦσι δὲ τοῦτο ἀκατάπαυστα, φαίνονται ὡς λίθοι πολύτιμοι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ στέμματος. Τὰ πέντε δὲ ταῦτα παιδία ζῶσι ἐν ἁπλότητι σφόδρα τιμώσῃ μὲν τὴν μεγαλοφροσύνην τῶν γονέων, ἀλλ' ἤτις ὅμως θὰ ἐφαίνετο ὅλως ἄτοπος εἰς τὸν υἱὸν τοῦ εὐτελεστάτου πολίτου.

Ἡ πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας εἶνε ὅ τι ἐπαγωγὸν καὶ θελκτικόν. Οἱ μέλλοντες ὑπήκοοί της λατρεύουσιν αὐτήν, καὶ ὁ λαὸς κολακεύων αὐτὴν ἕρπει πρὸ τῶν ποδῶν της. Εἶνε ἀξιέραστος καὶ γλυκεῖα, ἡ δὲ ξανθὴ αὐτῆς εὐμορφία εἶνε ὁ τύπος ὁ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων θαυμαζόμενος. Ἄλλως θὰ ἐφαίνετο ἴσως ὀλίγον τι ἄνοστος, καὶ θὰ ἔλεγέ τις ὅτι οὔτε φυσιογνωμίαν ἔχει, οὔτε ζωήν, οὔτε χάριν. Τὸ δὲ στερεότυπον περιλαίμιον τὸ αἰωνίως περισφίγγον τὸν τράχηλον αὐτῆς ὡς δουλικὸς κλοιός, παρέχει εἰς αὐτὴν δυσκαμψίαν τινά.

Εἶνε δὲ ἐξαίρετος ἀμαζών, τολμηροτάτη καὶ θελκτικωτάτη ἐπὶ τοῦ ἱππείου. Σύζυγος καὶ μήτηρ ἀφωσιωμένη, γυνὴ ἀποδεικνύουσα τὴν συμπάθειάν της χωρὶς νὰ δίδῃ θάρρος πρὸς οἰκειότητα, συνετὴ καὶ φρόνιμος ἄνευ ὑποκρισίας, ἀξιοπρεπὴς ἄνευ ἀλαζονείας, ἀνετράφη ὅπως καὶ αὐτὴ ἀνέθρεψε τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς υἱούς της ἁπλούστατα. Ἀληθῶς δὲ θαυμασία εἶνε ἡ πρὸς τὰ τέκνα της στοργή, τὸ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους σέβας, ἡ πρὸς τοὺς δυστυχοῦντας συμπάθεια, ἡ φιλόφρων γεννοφροσύνη καὶ ἐλευθεριότης. Εἶνε δὲ καὶ ἐξαίρετος μουσουργός, ἔχουσα ἐν πᾶσι λεπτοτάτην καὶ ἀσφαλεστάτην κρίσιν τοῦ καλοῦ καὶ φιλοκαλίαν, ἐνδυομένη θαυμασίως, καὶ συμφώνως ἀείποτε πρὸς τὰς περιστάσεις.

Καὶ τοι δὲ εἶνε τεσσαρακοντοῦτις, ἀλλ' ὅμως φαίνεται κατέχει τὸ μυστήριον τοῦ μὴ γηράσκειν καὶ θέλει ἀναμφηρίστως νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐμορφίαν της ἀκμάζουσαν διὰ τὴν τελετὴν τῆς στέψεως.

Περὶ τῶν πολιτικῶν δέν τῃ μέλει τίποτε, κατ' οὐδένα τρόπον. Οἷον δήποτε καὶ ἂν εἶνε τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας, ὅσον δήποτε ὀξεῖα καὶ ἂν εἶνε ἡ πολιτικὴ κρίσις, οὔτε φροντίζει οὔτε ταράσσεται. Τὴν προσοχήν της ἕλκει πολὺ μᾶλλον καινοφανής της κόμμωσις ἢ ἀπαξάπαντα τοῦ Κοινοβουλίου τὰ νομοσχέδια καὶ αἱ ἀποφάσεις. Κατὰ τοῦτο δὲν ἐκληρονόμησε τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἀνωτέρας ψυχικὰς δυνάμεις τῆς μητρὸς αὐτῆς Λουΐζης τῆς βασιλίσσης τῆς Δανίας.

Ἀλλά... διότι ὑπάρχει καὶ ἕν ἀλλά! ἡ συμπαθητικὴ αὕτη ἡγεμονὶς εἶνε κωφοτάτη καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅλως ξένη τῶν ἔξωθεν θορύβων· ἡ δὲ διάνοιά της εἶνε μετρία καὶ οὐδόλως ἐπιζητεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας ἀξίαν. Ἀλλ' εἰς ἐξίσωσιν ἔχει ἄλλην τινὰ ἀρετὴν σπανιωτάτην· οὐδέποτε λέγει κακὸν περὶ οἵου δήποτε, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ οὐδὲ ἕνα ἔχει ἐχθρόν· ἀλλ' ὦ τοῦ παραδόξου πράγματος! οὐδὲ φίλους ὅμως ἔχει, μίαν μόνην ἔχουσα φίλην της, παρ' αὐτῇ κυρίαν τῆς τιμῆς τὴν μὶς Κνόλλυς.

Ὁ δεύτερος υἱὸς τῆς Ἀνάσσης ὁ Ἀλφρέδος

δοὺξ τοῦ Ἐδιμβούργου, εἶνε ὁ αὐλικὸς μουσικός. Ἐγεννήθη δὲ κρατῶν διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς κώπην, διὰ τῆς ἑτέρας δὲ βιολίον. Ὁ πρίγκιψ περιῆλθε τὴν γῆν ὅλην καὶ ἔγνω πάσας τὰς ἡδονὰς τάς τε φυσικὰς καὶ τὰς πνευματικὰς καὶ τὰς καλλιτεχνικάς. Ἐν τῷ σταδίῳ δὲ τοῦ ἀρέσκειν εἰς τὰς γυναῖκας δὲν ἔχει τὰς κλίσεις ἀλλ' οὐδὲ τὴν δεξιότητα τοῦ ἀδελφοῦ του. Εἰς ἀποζημίωσιν δέ, λέγουσιν ὅτι δὲν δυσαρεστεῖται ἔχων ἐνώπιόν του φιάλην ἐκλεκτοῦ οἴνου, καὶ ὅτι γινώσκει κάλλιστα νὰ πίνῃ τυχούσης εὐκαιρίας ὡς παλαιὸς ναύτης. Εἶνε δὲ εὔμορφος νέος στερούμενος ὅμως τῆς χάριτος τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Κατά τινα δὲ ἀντίθεσιν, ἤτις ὅμως δὲν εἶνε καὶ ἡ μόνη, περιφρονεῖ τὴν κομψότητα. Ἐν τῷ βάθει δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ διαλάμπει ἐνίοτε φλὸξ ἀπαισία, βλέμμα Μεφιστοφελοῦς, πολλάκις κινῆσαν τὴν περιέργειάν μου.

Οἱ ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμὸν προβιβασμοὶ αὐτοῦ ἔχουσί τι τὸ θαυμαστόν. Τίς λοιπὸν ἔλεγεν ὅτι ἡ προαγωγὴ εἶνε δύσκολος ἐν τῷ Ἀγγλικῷ στρατῷ; Ἀνερριχήθη εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα μετὰ τοσαύτης εὐκολίας καὶ ἀφελείας, ὥστε οἱ δύσμοιροι βαθμοφόροι οἱ μαραινόμενοι ἐν τοῖς ὑποδεεστέροις βαθμοῖς θὰ θλίβωνται πάντως, διότι δὲν ἐγεννήθησαν πρίγκιπες καὶ αὐτοί. Ἦτο ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ὅτε τῷ προσηνέχθη ὁ θρόνος τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ἀπεποιήθη, φοβούμενος ἄρά γε τὴν σύγκρισιν τοῦ βιολίου του πρὸς τὴν λύραν τοῦ Ὀρφέως;... Τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν διωρίσθη κυβερνήτης τῆς *Γαλατείας*, θέλων δὲ νὰ καταστήσῃ ἔνδοξον τὸ πλοῖον τοῦτο ἔγραψε βαλλισμὸν εἰς τιμὴν αὐτοῦ.

Τὸν λέγουσι φιλάργυρον, καὶ τὸ πιστεύω· διότι οἱ Ἄγγλοι διατείνονται ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ δώσῃ ἓν κἂν σελλίνιον ὅταν ἐπισκέπτεται πινακοθήκην. Καὶ ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἔχω νὰ σᾶς διηγηθῶ ἱστορίαν τινά. Ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας, ἡ πενθερά του, ἐπεσκέφθη ποτὲ τὴν κόρην της, δούκισσαν τοῦ Ἐδιμβούργου μετὰ πολυαρίθμου ἀκολουθίας, μετὰ πολλῶν ἁμαξῶν, ἵππων, κλπ. κλπ.. Τί νομίζετε ὅτι ἔκαμεν ὁ γαμβρός της; Ὑπέδειξεν εἰς τὴν πενθερά του ὅτι εἶνε πολὺ ἐπαχθὴς εἰς αὐτὸν ἡ δαπάνη τῆς φιλοξενίας, καὶ νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ παραγγείλῃ εἰς τὸν αὐλάρχην της νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα· ἡ παραγγελία ἐδόθη καὶ τὰ ἔξοδα ἐπληρώθησαν μέχρις ὀβολοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ παρετέθη πρόχειρόν τι ἄριστον. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Αὐτοκράτειρα ἦτο ἤδη ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ, ὁ δοὺξ τοῦ Ἐδιμβούργου ἀνέσυρεν ἐκ τοῦ θυλακίου του χαρτίον τι καὶ ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν προσθήκην τῆς δαπάνης τοῦ λησμονηθέντος ἀρίστου.

Ὁ δοὺξ τοῦ Ἐδιμβούργου εἶνε αὐτόχρημα νυκτὸς τὴν τε εἰλικρίνειαν καὶ τὰς ἀποτόμους ἀπαντήσεις. Εἶνε καλὸς σκοπευτής, εὐστροφώτατος καὶ ἀγαπᾷ τὰ σωματικὰς ἀσκήσεις. Παίζει τὸ βιολίον πρὸς διασκέδασιν τῶν ναυτῶν του, μετέχει ὡσαύτως τῶν συναυλιῶν τῶν γενομένων πρὸς σκοποὺς φιλανθρωπικούς, ἰδίᾳ δὲ ἐνώπιον τῶν ἑπτακισχιλίων ἢ ὀκτακισχιλίων ἀκροατῶν οὓς δύναται νὰ περιλάβῃ τὸ Albert-Hall· καὶ ὀρχήστρα μάλιστα ἐξ ἐρασιτεχνῶν κατηρτίσθη ἐπίτηδες χάριν αὐτοῦ, καὶ παίζει καθ' ἑβδομάδα διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Mount. Ἀλλ' ὁ μουσικός, ἔστω καὶ πρίγκηψ, οὐδόλως εἶνε φιλόμουσον νὰ ὑπερπηδᾷ τοὺς νόμους τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἀκριβείας, μάλιστα δὲ ὅταν παίζῃ μόνον ἐν τῇ πρώτῃ θέσει (οἱ παίζοντες βιολίον καταλαμβάνουσι τί λέγω)· ἄλλως τε πῶς εἶνέ ποτε δυνατὸν πρίγκηψ τις ὤν, νὰ λαμβάνῃ τὴν δευτέραν θέσιν;

Ἡ δούκισσα τοῦ Ἐδιμβούργου, κόρη τῶν Τσάρων, ὑποφέρει οὐκ ὀλίγον ἕνεκα τῆς ὑποδεεστέρας πως θέσεως ἥτις ἔλαχεν αὐτῇ. Παρὰ πάντων νομίζεται ἀλαζὼν ἐν ᾧ εἶνε μόνον ὑπερήφανος. Καίτοι δὲ πολὺ προσεπάθησε νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὰ Ἀγγλικὰ ἔθιμα, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Εἶνε δὲ ἀξιέραστος, εὐφυεστάτη περὶ τὸ διαλέγεσθαι, ἀείποτ' ἐπιζητεῖ τὰς συζητήσεις καὶ συζητεῖ μετὰ δεινότητος ἣν πολλοὶ πεπαιδευμένοι θὰ ἐζήλουν. Περιφρονεῖ τὰς τετριμμένας συνδιαλέξεις ἔχουσα παιδείαν σπανίαν εἰς γυναῖκα. Μετὰ πλείστης δὲ ὅσης δεξιότητος καὶ εὐφυΐας ἐδημιούργησε ἐσωτερικὸν τοῦ οἴκου ἔνθα γινώσκει νὰ συγκρατῇ τὸν ἄνδρα της. Ἔχει νοῦν ἄξιον παρατηρήσεως, νοῦν ὑπερφυᾶ, καὶ ἐὰν ὡς πιστεύω εἶνε ἔπαινος περὶ ἡγεμονίδος λεγόμενον, θὰ εἴπω νοῦν ἀρσενικόν. Ἡ δούκισσα τοῦ Ἐδιμβούργου φύσει ἦτο προωρισμένη ἕνεκα τῶν ἀρετῶν τοῦ χαρακτῆρός της ἵνα γίνῃ μεγάλη τις αὐτοκράτειρα.

Ὁ δοὺξ καὶ ἡ δούκισσα ὀλίγους ἔχουσι φίλους, δὲν εἶνε πολὺ δημοφιλεῖς, καὶ ζῶσι σχετικῶς ἀπομεμονωμένοι· καὶ ὁσάκις δέχονται, προσέρχονται ὀλίγοι, καὶ ψυχρότης τις ἐπιπολάζει. Ὁ μόνος δὲ σχεδὸν οἰκιακὸς φίλος εἶνε ὁ κόμης Ἀδλερβεργ γραμματεὺς τῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Comte Paul Vasili.

Οἱ μεγάλοι ἄνδρες καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κόσμου ἀσκοῦντες δημιουργοῦνται ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ. Ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, τὴν πολλάκις πενιχράν, διαμορφοῦται ὁ χαρακτήρ των. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς Ἄγγλος ποιητὴς λέγει: «Τὰ ῥεύματα, ἅτινα στρέφουσι τοὺς τροχοὺς τῆς μηχανῆς τοῦ κόσμου, τρέχουσιν εἰς μονήρη μέρη.»

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΙΘΗΚΩΝ

Β'

Λαλιὰ τῶν πιθήκων

Οἱ πίθηκοι ἔχουσι λαλιάν, τοὐλάχιστον ἐκδηλοῦσι τὰ πάθη των τὰς συγκινήσεις των, τοὺς πόθους των, τοὺς φόβους των διὰ φωνῶν καὶ κινήσεων συνοδευομένων διὰ τραυλισμῶν διακρινόντων ἕκαστον εἶδος πιθήκων. Ὁ φαλακρὸς τρωγλοδύτης τοῦ Δουβαγιοῦ [1] ὅταν ἐπόθει τι, ἐδίδετο δ' αὐτῷ κατὰ λάθος ἕτερον, ἐξέφραζε τὴν δυσαρέσκειάν του δι' ἰδιαιτέρας τινὸς φωνῆς. Τίς δύναται νὰ μὴ ἐκλάβῃ ὡς ἐκφραστικωτάτην τὴν σκηνὴν ἣν διηγεῖται ὁ Φραγκῖσκος Κυβιέρος μεταξὺ ἄρρενος Ἰάκχου καὶ τῆς θηλείας αὐτοῦ; Ἡ θήλεια πρὸ μικροῦ εἶχε τέξει ἐν τῷ θηριοτροφείῳ τῶν Παρισίων. Ὅταν αὕτη ἐκουράζετο κρατοῦσα τὸ νεογνόν, ἀνεγείρετο ῥηγνύουσα ὀξεῖαν κραυγήν. Ὁ ἄρρην πάραυτα, ὡς νὰ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν «λάβε τὸ τέκνον», ἐλάμβανεν ἐκ τῶν βραχιόνων αὐτῆς τὸ νεογνὸν καὶ ἐκράτει τοῦ λοιποῦ αὐτό. Καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει οἱ πίθηκοι ποιοῦσι κινήσεις ὁμοίας τῷ ἀνθρώπῳ τῷ εὑρισκομένῳ ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις. Ὁ Σαβάζ παραθέτει γεγονὸς περίεργον θηλείας τινὸς Χιμπαντζῆ. «Ἡ μήτηρ, λέγει, ὅτε ἐνόησεν ὅτι ἀνεκαλύφθη, » ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ δένδρου μετὰ τοῦ τέκνου αὐ- » τῆς παρακολουθοῦσα μετὰ προσοχῆς τὰς κινή- » σεις τοῦ κυνηγοῦ. Ὅταν δ' οὗτος ἐσκόπευε κατ' » αὐτῆς, αὕτη διὰ τῶν χειρῶν ἔκαμε σημεῖον πρὸς » αὐτὸν ἀπαράλλακτα ὅπως ἄνθρωπος ὅστις θέ- » λει νὰ παρακαλέσῃ». «Ὅταν αἱ κινήσεις καὶ αἱ φωναὶ ἐννοοῦνται καὶ παρ' ἄλλων ὄντων, τότε ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πραγματικὴ τῶν ζῴων λαλιά», λέγει ὁ Τάϊλορ.

Οἱ πίθηκοι καὶ τὰ παιδία καθὼς καὶ οἱ ἄγριοι λαοὶ καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κακῶς ἀνατεθραμμένοι ἐκ τῶν πεπολιτισμένων ἀγαπῶσι νὰ μιμῶνται τὰς κινήσεις καὶ τοὺς μορφασμοὺς ὅσων βλέπουσι. Οὕτω ὁ νεαρὸς Λιεβοὺ υἱὸς τοῦ βασιλέως Κουρουράου τῶν νήσων Pelew ἀποσταλεὶς εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Λονδίνου εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν, ὁσάκις ἐπανήρχετο εἰς τὸν οἶκον τῶν ξενιζόντων αὐτόν, ἐμιμεῖτο πάντας τοὺς συμμαθητάς του. Χιλιάδες δὲ καὶ ἄλλων παραδειγμάτων πείθουσιν ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει μεγίστην τάσιν ὅπως μιμῆται.

Ἡ στάσις καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν πιθήκων εἶναι πολλάκις τόσον ἀνθρώπιναι, ὥστε πολλοὶ ἄγριοι διισχυρίζονται ὅτι οἱ πίθηκοι ἐκ κακίας δὲν ὁμιλοῦσι. Πράγματι ὁ πίθηκος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄνθρωπος βωβός, διότι δὲν προφέρει καθαρῶς ὡς ἡμεῖς τὰ σύμφωνα. Πάντες ὅμως οἱ ἄνθρωποι δὲν προφέρουσιν ἐξίσου εὐκρινῶς. Πολλοὶ ἐκ γενετῆς τραυλίζουσι καὶ ἄλλοι ψευδίζουσι καὶ μετὰ μακρὰν διδασκαλίαν. Ἄγριοι τινὲς ἔχουσιν ἀλφάβητον πτωχότατον καὶ ἀνάμικτον ἤχων ῥινοφώνων καὶ λαρυγγοφώνων, οὓς ἄν δὲν ἀκούσῃ τις δὲν δύναται καὶ νὰ φαντασθῇ.

Πάντες οἱ πίθηκοι ἔχουσι φωνήν, τινὲς μάλιστα καὶ ἰσχυροτάτην. Ἐξαιρέσει τοῦ Ὀραγκουτάγκου βιοῦντος πάντοτε μόνου καὶ σιωπηλοῦ, πάντα τ' ἄλλα ἤδη τὰ ζῶντα κατ' ἀγέλας φλυαροῦσι καὶ πολὺν διεγείρουσι θόρυβον. Αἱ κυριώτεραι φωναὶ τῆς θορυβώδους καὶ ταχείας λαλιᾶς των, ἐν αἷς διακρίνεται ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἤχων ὅπως εἰς τὰ παιδία καὶ τὰ πτηνά, ἀνευρίσκονται ἐν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγριωτέρων λαῶν. Αἱ φωναὶ αὗται εἶνε κυρίως ὀξεῖς λαρυγγισμοὶ ὅμοιοι πρὸς τοὺς τῶν λαῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ Μελανησίας. Τὸ ἀλφάβητον τῆς Νέας Ζηλανδίας ἀριθμεῖ δώδεκα ὅλα σύμφωνα ὀλιγώτερα τοῦ ἡμετέρου. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας στεροῦνται τῶν γραμμάτων *β, δ, ζ, μ, ξ, π, φ*. Οἱ περουβιανοὶ στεροῦνται τῶν *γ, δ, μ, ξ, σ, φ*. Οἱ Οὐρόνιοι τῆς Ἀμερικῆς δὲν ἔχουσι οὐδὲν τῶν γραμμάτων *β, μ, ν, π, φ*, κλ. Τὰ πτηνὰ τοὐναντίον δύναται νὰ προφέρωσι πάντα τὰ γράμματα τοῦ ἡμετέρου ἀλφαβήτου.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι ἰδίως τὰ χειλεόφωνα ἐλλείπουσιν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ταπεινοτέρων λαῶν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς, ὡς καὶ ἐν τοῖς τραυλισμοῖς τῶν πιθήκων οἵτινες στεροῦνται χειλέων· τοὐναντίον δὲ ἐν ταῖς ἀνεπτυγμέναις ἀνθρωπίναις φυλαῖς τὸ τέκνον κατὰ πρῶτον προφέρει τὸ χειλεόφωνον *μ*, ὅπερ κυρίως χορηγεῖ τὴν ῥίζαν εἰς τὰς λέξεις *μήτηρ, μαστός*. Οἱ Κίσουα τοῦ Περοῦ, οἱ ἐκπολιτίσαντες τὴν νότιον Ἀμερικήν, καλοῦσι τὴν *μητέρα, μαμά*, ὅπως εἰς τὰς Ἀρειοευρωπαϊκὰς διαλέκτους. Ἐπίσης εἴς τινας αἰθιοπικοὺς λαοὺς ἡ συλλαβὴ *μὰ* χαρακτηρίζει τὸ θῆλυ γένος.

Ἂν οἱ πίθηκοι στερῶνται λαλιᾶς, ἣν δὲν κατωρθώσαμεν ἡμεῖς ἄχρι τοῦδε νὰ ἑρμηνεύσωμεν, τοὐναντίον δείκνυνται ἱκανοὶ νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἡμετέραν. Εἶνε βέβαιον ὅτι ἐν μέρει ἐννοοῦσι ταύτην, διότι διδασκόμενοι ὑπακούουσι εἰς τὰς διαταγὰς καὶ τὰς διὰ φωνῶν ἀπειλὰς τῶν τιθασσευτῶν των. Ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ κύνες ἐννοοῦσιν ἐνίοτε ὅ,τι λέγεται πρὸ αὐτῶν, ἰδίως ὅταν διεγερθῇ ἡ προσοχὴ τῶν ζῴων τούτων.

Τὸ ἀκόλουθον γεγονὸς πείθει ὅτι ὅμοιόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς πιθήκους. Θήλεια πίθηκος διέφυγε τὸν κ. Μπούκλανδ. «Τὴν κατεδίωκον, λέγει, ἐπὶ τῆς στέγης πολλῶν οἰκιῶν μὴ δυνάμενος νὰ πλησιάσω εἰς αὐτήν. Συνέβη μίαν στιγμὴν ἡ ἄλυσος ἣν ἔφερεν ἔτι ἐν τῷ λαιμῷ νὰ κρεμασθῇ πρό τινος παραθύρου· τότε εἶπον εἰς γυναῖκα θεωμένην διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ τούτου παραθύρου.

— Σᾶς παρακαλῶ, ἁπλώσατε τὴν χεῖρά σας ἵνα λάβητε τὴν ἄλυσον. Αὕτη προσεπάθησε, ἀλλ' ἡ Ἰωάννα (οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ πίθηκος) ἤτις ἦτο μᾶλλον ζωηρὰ ἔσυρε διὰ τῶν χειρῶν της τὴν ἄλυσον ὡς ὁ ναύτης ἀνασύρει τὴν ἄλυσον τοῦ πλοίου καὶ ἔφυγεν ἐκ νέου. Εἶχον λάβει πᾶσαν πρόνοιαν νὰ μὴ δείξω τὴν διάθεσίν μου δι' οὐδεμιᾶς κινήσεως, περιορισθεὶς εἰς ἁπλοῦν λόγον. Ὅθεν εὐλόγως δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ πίθηκος ἐννόησε τὰς λέξεις, διότι αὕτη ἔσυρε τὴν ἄλυσον, προτοῦ ἡ γυνὴ ἁπλώσῃ τὴν χεῖρα ἐκτὸς τοῦ παραθύρου».

Ὁ Οὐζὼ προσθέτει ὅτι δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι τὰ ζῷα κατορθοῦσι νὰ ἐννοῶσιν ἐν μέρει τοὺς λόγους ἡμῶν. Δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς τὰ νεογνὰ τῶν δεκαπέντε ἢ δέκα ὀκτὼ μηνῶν, τὰ ὁποῖα ἐννοοῦσι τὴν μητέρα των, καίτοι μὴ γνωρίζοντα ἔτι νὰ ὁμιλῶσι.

Οἱ πίθηκοι κυρίως στεροῦνται σημείων μνημονευτικῶν ἀναλόγων τῇ γραφῇ· τοιούτων ὅμως στεροῦνται καὶ οἱ λαοὶ οἱ ἐν τῇ ἐσχάτῃ βαθμῖδι τῆς κοινωνίας, οἱ ζῶντες γυμνοὶ καὶ ἄνευ ἀσύλου. Τὰ πρῶτα σημεῖα, ἅτινα ἐγείρει ὁ ἄνθρωπος ὅπως διαιωνίσῃ τὴν μνήμην γεγονότων τινῶν εἶναι σωροὶ λίθων ἢ κλάδων. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Βιργινίας βαθείας ἐποίουν ἐντομὰς τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων εἰς ἀνάμνησιν συμβάντων τινῶν. Αἱ ἐπὶ πετρωμάτων ἐπιγραφαὶ εἶναι ἐπίσης ἀρχαιόταται.

Ἀδίκως ὁ Ραβελαὶ εἶπεν ὅτι *«τὸ γελᾶν ἴδιον ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου.»* Διότι πλεῖστοι πίθηκοι γελῶσιν ὡς καὶ ἡμεῖς. Ὁ Κοὺκ ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Νέων Ἑβρίδων ἐκφράζουσι τὴν χαράν των διὰ λαρυγγωδῶν τινων ἤχων ὁμοίων ταῖς φωναῖς τῶν πιθήκων. Πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν γελῶσι. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίᾳ οἱ Τοῦρκοι παραβάλλουσι τοὺς εὐρωπαίους πρὸς πιθήκους διότι γελῶσιν ὡς ἐκεῖνοι.

Εἰς τοὺς πιθήκους, τὰ σαρκοφάγα, μώνυχα καὶ προβοσκιδοφόρα διακρίνομεν εὐκόλως τὴν χαρὰν ἢ τὴν λύπην. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς πολλὰ πτηνά, ἰχθῦς καὶ ἔντομα. Ὁ φαλακρὸς Χιμπαντζῆς τοῦ Δουσαγιοῦ ἔδιδε τὴν χεῖρα καὶ εὐχαρίστει οὕτω τὸν δίδοντα αὐτῷ φαγητόν τι τῆς ὀρέξεώς του. Τὸ τοιοῦτον δύναται ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ ὡς νέα αἴτησις τοῦ πιθήκου ἢ καὶ ἁπλῶς ὡς συνήθεια ἣν εὐκόλως λαμβάνουσι τὰ ζῷα νὰ δίδωσι τὸν πόδα εἰς τοὺς θωπεύοντας ταῦτα.

Οἱ πίθηκοι οὐ μόνον γελῶσι καὶ ἐκφράζουσι τὴν χαράν των, ἀλλ' ἐκδηλοῦσι καὶ τὴν θλῖψίν των καὶ κλαίουσι συγχρόνως. Ὁ Οὐμβόλδος λέγει ὅτι οἱ ἐντομοφάγοι πίθηκοι τοῦ Περοῦ εἶνε τόσον εὐαίσθητοι, ὥστε εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν θλίψεως οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν πληροῦνται δακρύων. Τοὐναντίον πολλοὶ διισχυρίζονται ὅτι οἱ ἄγριοι δὲν κλαίουσι. Τὸ τοιοῦτον ὅμως φαίνεται ἀνυπόστατον, καθότι εἶδον κλαίοντας καὶ τοὺς Ὀττεντότους καὶ τοὺς Ἰνδοὺς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοὺς λαοὺς τοῦ Ἁϊτί. Ἐν τούτοις ἀναπτυσσομένων τῶν ἀνθρώπων ἐλαττοῦται καὶ ἡ πρὸς τὸ κλαίειν τάσις αὐτῶν. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ζῷα παρατηροῦνται ἀληθῆ δάκρυα, εἰς τοὺς κύνας, τὰς δορκάδας, τὰς ἐλάφους καὶ τὰς κεμάδας ἢ *γαζέλλας*. Οὕτω ἐκλείπει καὶ ἕτερος ὑποθετικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους.

Ἐν τῇ ὄψει τῶν πιθήκων δύναταί τις νὰ διακρίνῃ τὰς αὐτὰς κινήσεις τῆς φυσιογνωμίας δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος ἐκφράζει διαφόρους αὐτοῦ συγκινήσεις, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὴν συστολὴν τῶν γωνιῶν τοῦ στόματος καὶ τὴν σύμπτυξιν τῆς κάτω βλεφαρίδος ἐν τῷ γέλωτι τῶν πιθήκων ἢ καὶ τὴν συνοφρύωσιν τοῦ μετώπου καὶ τῶν ὀφρύων ἐν τῇ ὀργῇ.

Γ'

Ἑορταὶ καὶ κηδεῖαι τῶν πιθήκων

Οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει, ὅτι οἱ πίθηκοι ἄγουσιν ἀληθεῖς ἑορτάς, ἃς τινας ὁ Οὐζὼ παρομοιάζει πρὸς τὰς τελουμένας ὑπὸ τῶν Ἀφρικανῶν Αἰθιόπων, τῶν Ὀττεντότων καὶ τῶν Παπούα τῆς Νέας Γουϊνέας, ἐν ἤχοις τυμπάνων, ἐν καιρῷ ἰδίᾳ πανσελήνου ἢ καὶ συνηθέστερον κατὰ τὴν νέαν σελήνην. Οἱ Κῆβοι, πίθηκοι τῆς Μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, συναθροίζονται ἁροῦ ἐξαντλήσωσι τὰ τρόφιμα χώρας τινὸς καὶ ἑτοιμάζονται πρὸς μετανάστευσιν εἰς ἕτερον τόπον. «Πηδῶσι, καὶ κραυγάζουσι τότε, οἱ ἄρρενες ἀναρριχώμενοι ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ αἱ μητέρες φέρουσαι τὰ τέκνα των ἐπὶ τοῦ νώτου ἢ εἰς τοὺς βραχίονας αὐτῶν.»

Ὁ Δουβωσὲλ ἐν ταῖς Ἰνδίαις παρετήρησε μεγάλην συνάθροισιν Σεμνοπιθήκων, κατὰ δὲ τὰς μαρτυρίας τῶν ἰθαγενῶν τὸ τοιοῦτον ἐπαναλαμβάνεται μεθ' ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐτῶν. «Ἐν τῇ συναθροίσει, λέγει, προσῆλθον πολλαὶ χιλιάδες πιθήκων κατ' ἀγέλας ἐκ διαφόρων μερῶν συναθροισθέντες. Πάντες ἐβάδιζον κρατοῦντες ῥάβδον εἰς τὴν χεῖρα· φθάνοντες ὅμως εἰς τὸν τόπον τῆς συναθροίσεως ἔρριπτον πάντες τὰς ῥάβδους εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἐσχημάτισαν παμμέγιστον σωρόν.»

Αἱ ἑορταὶ τῶν μελανῶν χιμπαντζῆ τῆς Ἀφρικῆς προσομοιάζουσι λίαν πρὸς τὰς τῶν Αἰθιόπων. Συναθροίζονται πολλάκις περὶ τοὺς πεντήκοντα, πηδῶσι, κραυγάζουσι καὶ κροταλίζουσι ἐπὶ τῶν ξύλων διὰ ῥαβδίων, τὰ ὁποῖα κρατοῦσι διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρώτη ἀπόπειρα μουσικῆς τῶν πιθήκων· ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἡ μουσικὴ αὕτη παριστᾷ τὴν πρωτογενῆ ἀνάπτυξιν τοῦ τυμπάνου, ὅπερ πανταχοῦ διατελεῖ τὸ πρῶτον

1. Συγγραφεὺς περιγράψας πρῶτος λεπτομερῶς τὰ κατὰ τοὺς Χιμπαντζῆ ἢ Τρωγλοδύτας. Σ. Μ.

ὄργανον τῶν ταπεινοτέρων ἀγρίων φυλῶν, καὶ τὸ μόνον ὅπερ πολλοὶ ἔτι λαοὶ κέκτηνται. Ὁ Δίξων ἀνεῦρε τὸ ὄργανον τοῦτο εἰς τοὺς λαοὺς τῶν νήσων Σανδβίχων, ὁ Κοὺκ εἰς τὸ Τονγκαταβοὺ καὶ Ἄπαλι, ὁ Βουζαινβὶλ εἰς τὰς Νέας Ἑβρίδας καὶ ὅλην την Πολυνησίαν. Ἐπίσης ἀνευρέθη καὶ εἰς τοὺς Παπούα τῆς Νέας Γουϊνέας, εἰς τοὺς Ὀττεντότους τῆς Ἀφρικῆς καὶ τοὺς Κάφρους τῆς ἄνω Αἰγύπτου, καὶ εἰς τοὺς Τολτέκους τῆς Ἀμερικῆς.

Πρὸς τούτοις οἱ ἐξημερωμένοι πίθηκοι μανθάνουσιν εὐκολώτατα νὰ κτυπῶσι τὸ τύμπανον καὶ παίζωσι τὰ κρόταλα. Ἂν δώσωμεν πίστιν εἰς τὰς δημοτικὰς διηγήσεις, οἱ πίθηκοι ἔχουσι καὶ ἐπικηδείους τινὰς τελετάς. Ἐν Κοχιγκίνᾳ ὑπάρχει εἶδος καλούμενον Χι-δούκ,ὑπὸ δὲ τῶν Σινῶν Χαί-τού· ὁ πίθηκος οὗτος κατὰ τοὺς Σίνας βιοῖ κατ' ἀγέλας. Ὅτε δὲ εἷς τῶν τῆς ἀγέλης ἀποθνήσκει, οἱ ἄλλοι τὸν κηδεύουσι λαμβάνοντες πάντες μέρος.

Ὁ Πύρχας καὶ ὁ Πόγκος καλούμενος (εἶδος γορίλλα) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἀξιόπιστον τοῦ Μπάτελ, βιοῖ κατ' ἀγέλας, ὅταν δὲ εἷς τῶν ἑταίρων ἀποθάνῃ, οἱ ἄλλοι καλύπτουσιν αὐτὸν διὰ μεγάλων κλάδων.

Πᾶσαι αἱ διηγήσεις αὗται δὲν ἐπεβεβαιώθησαν. Ἰδίως τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν Σινῶν φαίνονται ἐξωγκωμένα. Ἐν τούτοις ὅμως τὰ πάντα πείθουσιν ὅτι οἱ ἀνώτεροι πίθηκοι δὲν βλέπουσι μετ' ἀπαθείας καὶ ἀδιαφορίας τὸν θάνατον τῶν συντρόφων αὐτῶν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Κάφροι τῆς Ἀφρικῆς, οἵτινες σχετικῶς εἶναι πολιτισμένοι, ἐγκαταλείπουσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἀτάφους. Μόνον τὰ πτώματα τῶν ἀρχηγῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν θάπτουσι. Τὰ πτώματα πάντων τῶν λοιπῶν ἀφίνονται βορὰ τῶν ἁρπακτικῶν ὀρνέων, τῶν λύκων καὶ ἐντόμων. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὰς πρώτας ἐποχὰς τῆς ἀνθρωπότητος τοιοῦτόν τι συνέβαινε. Κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν καὶ τὴν τῶν κατοικιδίων ζῴων ἀνευρίσκονται ἴχνη τάφων. Πάντα τὰ σπήλαια τὰ θεωρούμενα ὡς τάφοι ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, σήμερον ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἀνήκοντα εἰς πολὺ μεταγενεστέραν ἐποχήν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

...Α.

Ἡ ΑΛΕΚΤΟΡΙΣ

Ἡ ἀλεκτορὶς καὶ οἱ ἀλεκτρυόνες ὑφίστανται ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Τόπος γεννήσεως αὐτῶν ὑπῆρξαν αἱ Ἰνδίαι καὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς Ἀσίας ὀροπέδια, ἅτινα ἐπίσης ἐγένοντο τὸ πρῶτον λίκνον τῆς ἡμετέρας φυλῆς. Ἐκ ταύτης διέβησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν αἷς φαίνεται ηὐδοκίμησαν λίαν. Οἱ ἀλεκτορίδες τῆς Κῶ καὶ τῆς Ἰωνίας ἐφημίζοντο καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἔτρεφον ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἀλεκτορίδας. Οἱ Ἑβραῖοι ἐγίγνωσκον ἄριστα πάσας τὰς μεθόδους τῆς ἀνατροφῆς καὶ παχύνσεως τῶν ἀλεκτορίδων, διότι ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ μνημονεύεται ὁ τρόπος τῆς ἐκτομῆς τῶν ἀλεκτρυόνων. Ἐν τῇ Συρίᾳ ἤκμαζον αἱ ἀλεκτορίδες, ἄχρι δὲ τοῦδε βάσει τῆς τροφῆς τῶν κατοίκων διατελοῦσιν αὗται.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἡ ἀλεκτορὶς ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν εὐγευστοτέρων φαγητῶν. Ἐν τούτοις ἀγνοῶ ἂν ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει τι περὶ αὐτῶν, ἐνῷ τόσα λέγει περὶ τῶν γευμάτων τῶν ἡρώων. Ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Αἴας καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διανέμονται πελώρια τεμάχια βοῶν καὶ προσφέρουσι τοῖς συνδαιτυμόσιν αὐτῶν τὸ νῶτον χοιριδίου τετραετοῦς, ἀλλὰ περὶ πτηνῶν οὐδεμία μνεία. Ἡ ἀνατροφὴ τῶν ἀλεκτορίδων ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐκ τούτων δὲ παρέλαβον ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀναφέρεται ὅτι μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος ἱδρύθησαν παμμέγιστα ὀρνιθοτροφεῖα, ἐν οἷς ἀνετρέφοντο καὶ ἐπαχύνοντο αἱ ἀλεκτορίδες κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Ἑλλήνων. Ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ λαιμαργία φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον αὐξηθῇ, ὥστε ὁ ὕπατος Φάννιος ἐπρότεινε νόμον καλούμενον Φάννιον, δι' οὗ ἀπηγορεύετο ἡ πάχυνσις τῶν ἀλεκτορίδων. Ὁ νόμος οὗτος ὁ ἀνόητος παρεβιάσθη ὡς ἐξῆς: Οἱ Ῥωμαῖοι παρατηρήσαντες ὅτι ὁ ὕπατος ἐν τῇ διαταγῇ του ἀνέφερε μόνον τὰς ἀλεκτορίδας, ἀνέτρεφον τοῦ λοιποῦ μόνον ἀλέκτορας οὓς ἑξέτεμον, μυκτηρίζοντες οὕτω τὸν νόμον Φάννιον καὶ τὸν ὕπατον συγχρόνως.

Οἱ Γαλάται κατεγίνοντο τὰ μάλα εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἀλεκτορίδων, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα τῶν πτηνῶν τούτων Gallus, Γάλλος ἢ Γαλάτης, ὅπερ ἐν τῇ λατινικῇ σημαίνει τὸν ἀλέκτορα, καὶ *Gallia* χώρα τῶν ἀλεκτόρων. Οἱ Κελτοὶ ἰδίως φαίνεται διέπρεπον ἐπὶ τούτῳ καθιστῶντες ἑκτομίας τοὺς ἀλέκτορας. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν μεσαίωνα ἐν ὑψίστῃ τιμῇ διετέλουν αἱ ἀλεκτορίδες. Ὁ ἀλέκτωρ μετὰ τῆς ἀλώπεκος, τοῦ λύκου καὶ τοῦ ὄνου ἀναφέρεται ἐν πᾶσι τοῖς μύθοις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Χ*

Τόσον μεγάλην σημασίαν ἔχει ἡ ἀνατροφὴ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐπὶ τοῦ μετέπειτα ἀνδρός, τόσον δυσμετάβλητος εἶνε πλέον ὁ χαρακτήρ, ὥστε παιδαγωγός τις δὲν διστάζει νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἑξῆς περίεργον ἀλλὰ βαθὺ τὴν ἔννοιαν ὀξύμωρον ὅπως ἐκφράσῃ τοῦτο· «Τὸ παιδίον εἶνε πατὴρ τοῦ ἀνδρός».

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ἡ βουλγαρικὴ ἡγεμονία συνίσταται ἐξ 21 διαμερισμάτων, ὧν τινων ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 2,007,919 κατοίκους, ἐξ ὧν 1,027,803 ἄρρενες καὶ 980,116 θήλεις. — Καθ' ἡλικίας καὶ τὴν κοινωνικὴν θέσιν:

811,726 παιδία ἡλικίας μικροτέρας τῶν 14 ἐτῶν.
256,988 ἄγαμοι ἀκμαῖοι.
826,867 ἔγγαμοι.
111,313 χῆροι.
1,025 διεζευγμένοι.

Ἡ ἀναλογία τῶν ἐγγάμων εἶναι ὅπως καὶ ἐν Γαλλίᾳ 41,20 ἐπὶ τοῖς 100, καὶ ὅπως ἐν Γαλλίᾳ οὕτω καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπάρχουσι διπλάσιαι χῆραι ἢ χῆροι.

Κατὰ θρησκείας:

1,404,409 Ὀρθόδοξοι.
578,060 Μουσουλμάνοι.
14,342 Ἰουδαῖοι.
11,108 διαφόρων θρησκευμάτων.

Ἐπὶ 1000 κατοίκων 670 ὁμιλοῦσι τὴν βουλγαρικήν, 263 τὴν τουρκικήν, 24 τὴν βλαχικήν, 19 τὴν ἀθιγγανικὴν καὶ 24 διαφόρους εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Κατὰ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως:

1,937,398 ἐγεννήθησαν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ.
31,786 ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ.
28,735 ἐν διαφόροις ἐπικρατείαις.

Ἐκ τούτων ξκαταφαίνεται ὅτι ὁ πληθυσμὸς ὁ βουλγαρικὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν αὐτόχθων, διότι οἱ ἰθαγενεῖς εὑρίσκονται ἐν ἀναλογίᾳ 97 ἐπὶ τοῖς 100. Κατὰ τὴν ἐθνικότητα 1,995,923 εἶνε Βούλγαροι, οἱ δὲ λοιποὶ ξένοι.

Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΛΥΣΣΗΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 2 Νοεμβρίου ὁ Παστὲρ ἀνέγνωσεν ὑπόμνημα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας περὶ τῆς θεραπείας τῆς λύσσης. Μέχρι τοῦδε οἱ ὑποβληθέντες εἰς τὴν θεραπευτικὴν αὐτοῦ μέθοδον ἀνέρχονται εἰς 2490, ἐξ ὧν 1726 ἐκ Γαλλίας καὶ Ἀλγερίας, 80 ἐξ Ἀγγλίας, 52 ἐξ Αὐστρίας, 9 ἐκ Γερμανίας, 57 ἐκ Βελγίου, 107 ἐξ Ἱσπανίας, 10 ἐξ Ἑλλάδος, 14 ἐξ Ὁλλανδίας, 165 ἐξ Ἰταλίας, 691 ἐκ Ῥωσσίας, 18 ἐξ Ἀμερικῆς καὶ 3 ἐκ Βρασιλίας. Ἐκ τῶν 1726 Γάλλων καὶ Ἀλγερίνων, περὶ ὧν ἐνδιέτριψε κυρίως ἐν τῇ ἀνακοινώσει αὐτοῦ ὁ Παστέρ, ἀπέθανον 10, ἤτοι 1 ἀνὰ 170 ἀρρώστους. Ἀφ' ἑτέρου τὰ δελτία θνησιμότητος ἀποδεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀπεβίωσαν 17 μὴ ὑποβληθέντες εἰς τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον. Πρὸς τούτοις ὁ Δουζαρτὲν Μπωμὲτς ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐνῷ ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῶν Παρισίων κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν ἀπεβίωσαν 65 ἐκ λύσσης,ἀφ' ὅτου λειτουργεῖ τὸ ἐργαστήριον Παστὲρ οἱ θάνατοι περιωρίσθησαν εἰς 3 μόνον, καὶ οὗτοι συμβάντες εἰς ἄτομα μήπω ἐμβολιασθέντα διὰ λυσσικοῦ ἰοῦ. Αἱ σχετικαὶ ἀποτυχίαι κατὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐκ Σμόλενσκ Ῥώσσων ἠνάγκασαν τὸν Παστὲρ νὰ μεταβάλῃ τὴν θεραπευτικήν του μέθοδον. Νῦν ποιεῖ τὰς ἐνέσεις συχνότερον καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐμβολιάζει διὰ λυσσικοῦ ἰοῦ νωποτάτου μετᾶς μόνον ἡμέρας, μετὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει δὶς τὴν σειρὰν τῶν ἐνέσεων. Ἀπὸ δύο μηνῶν ἡ νέα μέθοδος ἐφαρμόζεται καὶ τ' ἀποτελέσματα εἶνε καταφανῆ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀνεγνώρισε τὴν σύστασιν Ἐθνικῆς Ἀφρικανικῆς ἑταιρίας, ἱδρυθείσης ἐν Λονδίνῳ, ἐχούσης δὲ κεφάλαιον 25 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν, καὶ σκοπούσης νὰ ποιῇ ἐμπορικὰς καὶ τραπεζιτικὰς ἐπιχειρήσεις, μεταγωγικὸν ἐμπόριον, εἰσαγωγήν, ἐξαγωγήν, ἀνταλλαγὴν κλπ. ἐν Ἀφρικῇ καὶ κυρίως ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Νίγερ, ἧς οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ φυλάρχαι παρεχώρησαν αὐτῇ διὰ συνθηκῶν τὰ κυριαρχικά των δικαιώματα. Ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐπετράπη τῇ ἑταιρίᾳ νὰ δέχηται παραχωρήσεις χωρῶν, νὰ κυβερνᾷ ταύτας καὶ νὰ ἐμπορεύηται ἐν αὐταῖς ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συντελέσῃ ἐφ' ὅσον δύναται εἰς τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, νὰ τηρῇ ἀνεξιθρησκείαν, νὰ ἀπονέμῃ μετ' ἰσότητος τὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ μὴ ἐφαρμόζῃ ἄλλο τελωνειακὸν σύστημα, πλὴν τοῦ ἀγγλικοῦ. Συνέστησε δὲ τὴν ἑταιρίαν ἡ κυβέρνησις εἰς τοὺς προξένους τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τοὺς διοικητὰς τῶν ἀποικιῶν, τοὺς πλοιάρχους καὶ εἰς πᾶσαν ἐν γένει ἀγγλικὴν ἀρχήν. Ἡ ἑταιρία ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ σημαίαν τὴν ἀγγλικὴν καὶ οἱ διευθυντὰ αὐτῆς νὰ ὦσι πολῖται Ἄγγλοι· πρὸς τούτοις νὰ μὴ ὑποβάλλῃ εἰς οἱονδήποτε περισρισμὸν τὰ εἰς τοὺς λιμένας της καταπλέοντα ἀγγλικὰ πλοῖα καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ παραχωρῇ εἴς τινα ἐκ τῶν εἰς τὴν κυριαρχίαν της ὑπαγομένων χωρῶν ἄνευ ἀδείας τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.Τίς οἶδεν ἂν μὴ ἡ ἑταιρία αὕτη εὐδοκιμήσασα καταλάβῃ μετ' οὐ πολὺ ἐν Ἀφρικῇ τὴν θέσιν, ἣν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα κατέλαβεν ἐν Ἀσίᾳ ἡ ἑταιρία τῶν Ἰνδιῶν!

Ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Rochester κειμένῃ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, καὶ ἀπεχούσῃ ὀλίγον τῆς λίμνης Ὀντάριο ὑπάρχει ἀστεροσκοπεῖον ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ Βάρνερ. Ὁ γενναιόδωρος ἱδρυτὴς ἐκληροδότησε πρὸς τούτοις καὶ σπουδαῖα ποσὰ ἵνα ἀνταμείβωνται δι' αὐτῶν οἱ ἀνακαλύπτοντες κομήτας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς ἡ γενναιοδωρία αὕτη ἐγένετο πρόξενος περιεργοτάτου συμβάντος. Τὴν 5 Ὀκτωβρίου ν. ε. ὁ καθηγητὴς Σουΐφτ ἔστις διανέμει τὰ βραβεῖα, ἔλαβε τηλεγράφημα παρὰ τοῦ συναδέλφου του Βερνὰρ διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκο-

πείου Βαντερβίλδ κειμένου ἐν Νασβίλ, ἀγγέλλοντος αὐτῷ ὅτι ἀνεκάλυψε κομήτην καὶ ἀπήτει τὸ βραβεῖον. Μόλις ὁ Σουΐφτ ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀνακάλυψιν, λαμβάνει ἕτερον τηλεγράφημα παρὰ τοῦ Ἀρτβίγν, διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Στρασβούργου ἀγγέλλοντος αὐτῷ ὅτι παρετήρησε κομήτην ὅστις ὅμως ἦτον ὁ αὐτὸς ὁ ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Βερνάρ. «Ὁ Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης» ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἀμερικανὸς ἀστρονόμος ἀνεκάλυψε πρῶτος τὸν κομήτην καὶ κατὰ συνέπειαν ἔλαβε τὸ βραβεῖον, αὐτὸς δὲ ὁ κύριος Βερνὰρ ἀνεκάλυψεν ἐν διαστήματι τεσσάρων ἐτῶν ἓξ κομήτας καὶ ἔλαβε περὶ τὰς 6,000 φράγκα.

Κατὰ τὸν Ἐμπερμάγιερ ἀκριβῶς ἄνθρωπος παράγει κατὰ μέσον ὅρον 20 λίτρας ἀνθρακικοῦ ὀξέος καθ' ὥραν, ἤτοι 480 λίτρας καθ' ἡμέραν καὶ 175 000 λίτρας κατ' ἔτος (344 χιλιογρ, 4). Ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος καταναλίσκει τὸν αὐτὸν ὄγκον ὀξυγόνου ἀλλὰ κατὰ βάρος (250 χιλιογ.). 32 ἄνθρωποι κατ' ἔτος παράγουσι τοσοῦτον ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὅσον χρειάζεται διὰ τὴν βλάστησιν βρώμης ἡ δάσους κατέχοντος χῶρον 10,000 τετραγωνικῶν μέτρων. Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι καταναλίσκουσι διὰ τὴν ἐτήσιον αὐτῶν ἀναπνοὴν ἅπαν τὸ ποσὸν τοῦ ὀξυγόνου τὸ παραγόμενον ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως τῆς βρώμης ἢ τοῦ δάσους κατὰ τὴν περίοδον τῆς βλαστήσεως.

— Κατὰ τὰς τελευταίας ἑορτὰς τοῦ Ὀκτωβρίου ἐν Μονάχῳ ἐπόθησαν ἐν ὅλῳ 5,800 ἑκατόλλιτρα ζύθου ἐν διαστήματι 15 ἡμερῶν, ἤτοι καθ' ἑκάστην ἐπίνοντο 37,420 λίτραι ζύθου.

— Γάλλος τις ξενοδόχος ὥρισε τὴν τιμὴν τοῦ γεύματος ἀναλόγως τοῦ δαπανωμένου χρόνου, δηλώσας διὰ τῶν ἐφημερίδων ὅτι δέχεται πελάτας μὲ τρία φράγκα τὴν ὥραν.

— Ἐν Αὐγούστῃ τῆς Βαυαρίας κατεδικάσθη πρό τινων ἡμερῶν γυνή τις γαλακτοπώλις εἰς τριάκοντα μαρκῶν πρόστιμον διότι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεμίγνυε μετὰ τοῦ γάλακτος ὕδωρ (εἰς 7 λίτρας γάλακτος 1 λίτραν ὕδατος). Ἡ κατηγορουμένη ὡμολόγησε τὴν πρᾶξίν της, ἀλλ' εἶπεν ὅτι τοῦτο ἔπραττεν οὐχὶ πρὸς τὸν σκοπὸν νοθείας τοῦ γάλακτος, ἀλλὰ χάριν θρησκευτικοῦ λόγου, διότι παρὰ τῆς μακαρίτιδος μητρός της εἶχε λάβει ἐντολὴν νὰ ῥίπτῃ πάντοτε ἐντὸς τοῦ γάλακτος μίαν λίτραν ἁγιάσματος. Οἱ δικασταὶ ὅμως φαίνεται οὐδόλως ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰ θρησκευτικὰ τῆς γαλακτοπώλιδος αἰσθήματα.

— Ὁ ἀφρικανικὸς περιηγητὴς Ἑρρίκος Στάνλεϋ ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς πόλεως τοῦ Λονδίνου ἐπίτιμος πολίτης.

— Ἐν Βερολίνῳ κατεσκευάσθησαν ἠλεκτρικαὶ λυχνίαι πρὸς φωτισμὸν τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος καὶ τοῦ λάρυγγος κατὰ τὰς ἰατρικὰς παρατηρήσεις.

Ἐν τῷ ἐθνικῷ τυπογραφείῳ τοῦ Βερολίνου ἐργάζονται 95 καλλιτέχναι καὶ τεκτικοὶ τυπογράφοι, καὶ 770 ἐργάται, ἐργάτιδες, μαθητευόμενοι καὶ παῖδες. Ἔννοιάν τινα τῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ γινομένων ἐργασιῶν δύναται νὰ παράσχῃ ἡ ἑπομένη ἀπογραφικὴ σημείωσις. Κατ' ἔτος τυποῦνται πρὸς χρῆσιν τῶν ἀρχῶν 120 ἑκατομμύρια φύλλων, ἐξ ὧν μόνον πρὸς χρῆσιν τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων 13 ἑκατομμύρια τυπογραφικῶν φύλλων καὶ 60 ἑκατομμύρια φυλλαδίων ἢ δελταρίων. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐτυπώθησαν ἐν ὅλῳ ἐν τῷ ἐθνικῷ τυπογραφείῳ 1,173,560,000,000 χαρτοσήμων, τραπεζικῶν γραμματίων, γραμματοσήμων κλπ. ἐχόντων ὀνομαστικὴν ἀξίαν 2,059,900,000 μαρκῶν, ἤτοι καθ' ἑκάστην ἐργάσιμον ἡμέραν 3,500,000 κομμάτια, ἀξίας 7,700,000 μαρκῶν.

Κατὰ τὴν ἐπέτειον συνέλευσιν τοῦ γερμανικοῦ συλλόγου ὑπὲρ τῶν παρθεναγωγείων, ὁ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργὸς Γόσλερ ἀπήγγειλε σπουδαιότατον λόγον περὶ τῆς ἐντολῆς τῆς γυναικός. «Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γερμανικῶν καὶ χριστιανικῶν ἡμῶν ἀρχῶν, εἶπεν ὁ ὑπουργός, δέον νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῇ δόξῃ ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι ἰσότιμος τῷ ἀνδρί· δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως ἡμῖν νὰ παραγνωρίσωμεν καὶ τὴν ἄλλην ἀλήθειαν, καθ' ἣν ἡ γυνὴ εἶναι ὑπὸ φυσιολογικὴν ἔποψιν πάντη ἄλλως διαπεπλασμένη· εἰς τοὺς διέποντας τὴν ἐκπαίδευσιν ἀπόκειται τὸ καθῆκον νὰ διακρίνωσιν ὀρθῶς τὴν ἰδιοφυΐαν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἀνάγκη ἐπὶ πᾶσι τὰ θήλεα νὰ φοιτῶσιν εἰς τὴν σχολὴν βραχύτερον χρόνον ἢ τὰ ἄρρενα· τοῦτο ὑπαγορεύει ἔνθεν μὲν ἡ φυσικὴ τῶν γενῶν διαφορά, ἔνθεν δὲ τὸ ἦθος καὶ ἡ συνήθεια. Αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν παιδεύεται ἡ γερμανίς, δέον νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἀναλλοίωτοι καὶ εἰ δυνατὸν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπηυξημέναι. Ἡ γερμανὶς δέσποινα, ἡ φέρουσα ἐν ἑαυτῇ πάντη ἀλήθη, χριστιανικὸν καὶ ἰδεώδη διαλογισμόν, εἶναι παρ' ἡμῖν εἰκότως καὶ φορεὺς τοῦ οἴκου καὶ τῆς οἰκογενείας. Οὐ μόνον Γερμανοὶ ἀλλὰ καὶ ξένοι ἐκ τῶν μεγαλοφυεστάτων—μνημονεύω δὲ μόνον τοῦ Τακίτου καὶ τοῦ Ναπολέοντος—ἀπεφήναντο ὅτι ἡ ἀξία ἔθνους τινὸς στηρίζεται ἐπὶ τῆς οἰκογενείας, ἐπὶ τοῦ οἴκου, ἐπὶ τῆς γυναικός. Τὸν θησαυρὸν τοῦτον τῶν ἀγαθῶν τῆς γυναικὸς ἰδιωμάτων πρέπει νὰ παραδώσωμεν ἀνέπαφον εἰς τὰ ἡμέτερα τέκνα. Ὁ κατὰ φύσιν κύκλος τῆς γυναικείας ἐνεργείας δέον νὰ ᾖ καὶ ἡ οἰκιακὴ ἑστία· ἡ μετοχὴ τῆς γυναικὸς εἰς τὸ τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας δέον ἑπομένως νὰ μὴ ᾖ καὶ τὸ κύριον αὐτῆς ἔργον». Ἐπὶ τέλους παρετήρησεν ὁ ὑπουργὸς ὅτι οὐδὲν ἔθνος δύναται νὰ προκόψῃ καὶ εὐδαιμονήσῃ ὅπου ὁ οἶκος θεωρεῖται ὡς τι ἀλλότριον τῆς σχολῆς· ἀπ' ἐναντίας ὁ οἶκος δέον νὰ χρησιμεύῃ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ σχολείου, πρώτιστος δὲ ὅρος πρὸς μόρφωσιν τέκνων ἀγαθῶν εἶναι ἡ παιδευτικὴ μέριμνα ἀγαθῶν μητέρων».

Ὁ διδάσκαλος ἐν σχολείῳ δημοτικῷ ἐρωτᾷ τὸν μικρὸν Κώσταν·

— Λοιπόν, εἴπες, Κώστα, ὅτι ὁ βοῦς ἔχει δύο πόδας, μίαν κεφαλὴν καὶ δύο ὀφθαλμούς. Τί ἄλλο ἔχει ἀκόμη;

Ὁ Κώστας, βλέπων τὸν Ἀναστάσιον φέροντα τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ σείοντα αὐτάς, ἀναφωνεῖ περιχαρής:

— Καὶ δύο χεῖρας!

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886.—621